

Julia Boguslaw & Eskil Wadensjö

Humanisterna och den svenska arbetsmarknaden

Underlag till

Humanisterna och framtidssamhället:

Tre studier och en workshop om humanioras framtid

Kulturhuset, Stockholm, den 24 mars 2011

Julia Boguslaw & Eskil Wadensjö

Humanisterna och den svenska arbetsmarknaden

Underlag till

Humanisterna och framtidssamhället:

Tre studier och en workshop om humanioras framtid

Kulturhuset, Stockholm, den 24 mars 2011

Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier, 2011:3

Working Paper/Institute for Futures Studies, 2011:3

Stockholm 2011

Författarpresentationer

Julia Boguslaw har en magisterexamen i nationalekonomi från Handelshögskolan i Stockholm och är forskningsassistent vid Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet.

Eskil Wadensjö är nationalekonom, professor i arbetsmarknadspolitik vid Institutet för social forskning vid Stockholms universitet. Han är föreståndare för Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier (SULCIS) som är grundat på ett av Vetenskapsrådets Linnéstöd.

Kontakt: Institutet för social forskning, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
e-mail: julia.boguslaw@sofi.su.se, eskil.wadensjo@sofi.su.se

Rapporten *Humanisterna och den svenska arbetsmarknaden* är ett av tre underlag till konferensen "Humanisterna och framtidssamhället: Tre studier och en workshop om humanioras framtid", Kulturhuset, Stockholm, den 24 mars 2011.

Konferensen arrangeras av Institutet för Framtidsstudier och Avdelningen för teknik- och vetenskapshistoria, KTH, inom ramen för projektet 'Humanisterna och framtidssamhället' som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond.

En slutgiltig version av denna rapport kommer att publiceras i tryckt form under 2011.

Innehåll

1. Högre utbildning och arbetsmarknaden	5
1.1 Avkastning av utbildning	5
1.2 Humanister i olika branscher och yrken.....	8
1.3 Överutbildning	9
1.4 Olika grupper med humanistisk utbildning.....	13
1.5 En illustration	13
2. Data	15
3. En startpunkt: Läget i slutet av 1980-talet	16
4. Hur många är humanisterna?	19
5. Humanisternas arbetsmarknad 2008	20
5.1 Sysselsättningen bland humanister	20
5.2 Humanisternas inkomster från arbete	22
5.3 Inom vilka sektorer arbetar humanisterna?	26
5.4 Vilka yrken har humanisterna?	28
5.5 Humaniora – en hög och ökande andel kvinnor	30
5.6 Utrikes födda med examen i humaniora avlagd i Sverige	32
6. Utvecklingen för humanister under det senaste decenniet jämfört med den för andra grupper	33
7. Humanisterna – en grupp med problem på arbetsmarknaden	36
Appendixtabeller	37
Appendix	44
Sammanfattning	49
Summary	49
Referenser	50

1. Högre utbildning och arbetsmarknaden

Det finns en oro för att humanistisk utbildning inte leder till yrken som man traditionellt förbinder med akademisk humanistisk utbildning eller till andra kvalificerade arbeten. För olika bedömningar av nuvarande och framtida arbetsmarknad för humanister, se till exempel Högskoleverket (2009, 2010b) och Saco (2010). Se SCB (2009) och Högskoleverket (2010a) för undersökningar som visar att nytexaminerade humanister med grundexamen respektive doktorexamen har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än de med andra examensinriktningar. Det går att finna ett betydande antal artiklar i dagspressen över åren som behandlar detta tema. Vi har sökt efter artiklar med hjälp av *Retriever*. En av de mer pessimistiska är en ledare i *Svenska Dagbladet* (Kurtén Lindberg, 2000) rubricerad "Lärare eller proletariat? Humaniora".

Oron gäller dem som har genomgått humanistisk utbildning på grundläggande eller avancerad nivå (fil. kand. eller masterexamen), men kanske än mer dem som har genomgått forskarutbildning. Det finns också en oro för att villkoren för dem med en examen i ett humanistiskt ämne är sämre än för dem med andra utbildningsinriktningar oavsett om de får kvalificerade arbeten eller inte. Oron kan formuleras i ett antal frågor: Får de som har genomgått grundutbildning, avancerad utbildning eller forskarutbildning i humanistiska ämnen arbete i samma utsträckning som dem som har en annan akademisk inriktning? Får humanister löner som är jämförbara med lönerna för dem som har samma utbildningsnivå men andra utbildningsinriktningar? Får humanister arbeten som svarar mot deras utbildning? Får de arbeten i branscher som humanister traditionellt har arbetat inom eller hamnar de på andra delar av arbetsmarknaden? Är villkoren desamma för kvinnor och män med humanistisk utbildning? och Är villkoren desamma för dem som är utrikes födda och dem som är födda i Sverige med humanistisk utbildning? Det är frågor som vi försöker besvara i denna undersökning.

1.1 Avkastning av utbildning

Inom nationalekonomisk utbildningsforskning är ett viktigt begrepp *utbildningspremien*, den ekonomiska avkastningen av en individs utbildning. Termen på engelska är *wage premium*. Utbildning leder till högre löner och inkomster enligt ett stort antal ekonometriska undersökningar, även när hänsyn tas till olika andra karakteristika inklusive antal år i arbetslivet. I de ekonometriska skattningarna ingår i regel utbildning i form av antal utbildningsår som en variabel, som tillsammans med andra variabler bidrar till att förklara lönen. Resultatet, utbildningspremien, anges i hur många procent högre lön eller arbetsinkomst ytterligare ett års utbildning ger. Ibland ingår utbildning istället i form av ett antal olika utbildningsnivåer med kort utbildning som jämförelsegrupp i skattningarna. Resultatet (utbildningspremien) är i detta fall hur mycket högre lön eller arbetsinkomst i procent en viss utbildningsnivå ger jämfört med kort utbildning. Utbildningspremien varierar mellan länder och över tiden i ett givet land men är nästan alltid positiv. I den meningen lönar sig utbildning för den som utbildar sig. För att få ett mer fullständigt mått på utbildningens lönsamhet för individen måste man också ta hänsyn till dennes kostnader för utbildningen. Den viktigaste kostnadsposten för individen är i regel bortfall av arbetsinkomst under den tid

utbildningen tar. Vid en samhällsekonomisk kalkyl tillkommer andra intäkts- och kostnadsposter.

Skattningarna av utbildningspremien ger ett genomsnittvärde för de individer som ingår i undersökningen. Det finns självklart betydande variationerna mellan individer och för en del kan utbildningspremien vara negativ – utbildning kan för en del leda till lägre lön. Ett sätt att undersöka variationerna är att studera hur utbildningspremien varierar över inkomstfördelningen med hjälp av kvantilregressioner. Se t.ex. Barret, McGuinness och O'Brien (2011). Undersökningar visar på stora variationer mellan olika utbildningsområden. Machin och McNally (2006) jämför utbildningspremien åren 1993 och 2000 mellan dem som har examen i humaniora (Arts) och dem som har examen från andra utbildningsinriktningar i fyra olika länder – Frankrike, Storbritannien, Tyskland och USA. Utbildningspremien är genomgående lägst för dem med examen i humaniora även om det finns stora variationer mellan länderna, examensinriktningar och år. Skillnaderna är genomgående större för män än för kvinnor, vilket kanske kan förklaras av det är vanligare för män än för kvinnor att ha höga löner bland dem som har andra utbildningsinriktningar än humaniora.

Sådana variationer mellan olika utbildningsområden är av speciellt intresse för vår undersökning. Är avkastningen lägre för humanistisk utbildning än för andra utbildningar på samma nivå och vad förklarar i så fall detta? Vi ska här nämna några olika tänkbara förklaringar och komma tillbaka till dem när vi diskuterar resultaten av vår undersökning.

En förklaring skulle kunna vara ofullständig eller felaktig information om vad en utbildning leder till för arbeten och inkomster. En utbildning tar tid och beslut att välja en viss utbildning tas ett antal år före examen och arbetsmarknadsinträde. För dem som just ska påbörja en viss utbildning kan ett gynnsamt arbetsmarknadsläge vid detta tillfälle för dem som redan har en sådan utbildning ha förbytt till ett ogynnsamt arbetsmarknadsläge när deras egen utbildning väl är avslutad. De som påbörjade en fyraårig magisterutbildning i data- och systemvetenskap år 1997 kunde inte då förutse att det skulle bli en IT-kris med åtföljande svårigheter att få arbete och sjunkande löner år 2001, året då de förväntades avsluta sin utbildning. Det finns fler exempel på sådana plötsliga förändringar. Det är däremot svårare att på detta sätt förklara att de med en viss utbildning under decennier har större svårigheter att efter examen hitta ett arbete och får lägre lön än de med andra utbildningsinriktningar; till exempel att de som påbörjar en humanistisk utbildning skulle tro att en examen i ett humanistiskt ämne i genomsnitt ger samma ekonomiska avkastning som en examen i medicin, ekonomi eller teknik.

En andra förklaring är att många utbildningar endast har ett begränsat antal platser, de är spärrade, och att det är betydligt svårare att komma in på vissa utbildningar än på andra. En spärrad utbildning innebär att utbudet av arbetskraft med en sådan utbildning blir mindre än vad som annars vore fallet och att lönerna blir högre givet arbetskraftsefterfrågan för dem som har en examen från den spärrade utbildningen. Läkarutbildningen är ett tydligt exempel på hur en begränsning av antalet

utbildningsplatser kan höja lönenivån för en utbildningsgrupp. Begränsningen av antalet platser har för humanistisk utbildning i regel varit mindre bindande än för många andra utbildningar. Det kan leda till ett större utbud av humanister än vad som hade varit fallet om alla utbildningar hade varit ospärrade eller spärrade så att inträdeskraven hade blivit ungefär desamma. Denna förklaring gäller dock knappast de konstnärliga utbildningarna, där konkurrensen om platserna har varit hård under många år. Uppgifter om vilka betyg som krävts för att bli antagen återfinns för merparten akademiska utbildningar på Verket för högskoleservice hemsida. Vissa utbildningar utanför humaniora, som kräver höga betyg för att komma in som t.ex. psykolog- och socionomutbildningarna, leder inte till yrken med i genomsnitt höga löner.

En tredje förklaring skulle kunna vara selektionen till olika utbildningar. Den högre ekonomiska avkastningen av läkarutbildning och en del andra utbildningar leder till att de som har höga betyg och vet att de har en god chans att bli antagna och prioriterar höga inkomster söker sig till dessa utbildningar. Detta kan leda till en selektion, så att de som har hög kapacitet för studier och också i arbetslivet och därför tenderar att få hög lön oavsett vilken utbildning de väljer blir överrepresenterade i dessa utbildningar. I ekonometriska skattningar av utbildningspremien försöker man konstanthålla för sådan selektion genom att inkludera IQ-testresultat och gymnasiebetyg som förklarande variabler, för att på så sätt se hur mycket av utbildningspremien som kan tillskrivas utbildningen och hur mycket som förklaras av selektion till (en viss typ av) högre utbildning. En annan och ofta använd metod är att jämföra enäggstvillingar som har genomgått olika utbildningar.

En fjärde förklaring kan vara det som kallas kompenserande löneskillnader mellan de arbeten som humanistisk utbildning leder till och de arbeten som andra utbildningar på samma nivå leder till. Begreppet kompenserande löneskillnader introducerades av Adam Smith i *Wealth of Nations* (kapitel 10): "The five following are the principal circumstances which, so far as I have been able to observe, make up for a small pecuniary gain in some employments, and counter-balance a great one in others: first, the agreeableness or disagreeableness of the employments themselves; secondly, the easiness and cheapness, or the difficulty and expense of learning them; thirdly, the constancy or inconstancy of employment in them; fourthly, the small or great trust which must be reposed in those who exercise them; and, fifthly, the probability or improbability of success in them." De som söker sig till humaniora vet att utbildningen i regel leder till lägre lön, men de vill studera humanistiska ämnen för att själva utbildningen (innehållet i studierna och själva studiemiljön) och främst de arbeten den leder till har andra fördelar – trevligare och mer stimulerande arbeten. För att kompenserande löneskillnader ska uppstå, krävs inte att alla ska föredra den typ av arbeten som humanistisk utbildning leder till, utan endast att så många gör det att lönerna vid jämvikt på olika delarbetsmarknader blir lägre för dem med humanistisk utbildning. En illustration av att själva utbildningen upplevs ha ett egenvärde är att många efter ett arbetsliv bedriver studier i humanistiska ämnen och inte så få skriver en doktorsavhandling vid sidan av ett arbete utanför universitetet eller som pensionär. Det förekommer mindre ofta inom andra fakultetsområden.

Mangset, Heian och Løyland (2010) diskuterar de låga lönerna för dem som har genomgått konstnärliga utbildningar i Norge med hjälp av teorin för kompenserande löneskillnader. Det som skulle höja lönerna för denna grupp är enligt deras analys är färre utbildningsplatser och färre stipendier för utlandsstudier inom det konstnärliga området.

Vi har här diskuterat humanistisk utbildning generellt. Det kan dock finnas skillnader mellan dem som genomgår utbildning på grundnivå eller avancerad nivå och dem som genomgår forskarutbildning. Selektionen kan skilja sig åt mellan olika nivåer. Först och främst varierar andelen som går vidare till forskarutbildning och är till exempel ofta lägre inom professionsutbildningar än inom andra utbildningar. För det andra kan de som väljer att gå vidare till forskarutbildning göra det av olika skäl. De flesta gör det troligen för att de har stor fallenhet och stort intresse för denna typ av studier, men det kan också finnas sådana som gör det för att de har svårt att få arbete efter avslutad grund- och avancerad utbildning. Selektionen kan därför både bestå av dem som har bäst förutsättningar för forskarutbildning och troligen också störst förutsättningar för framgång på arbetsmarknaden och av dem som av olika skäl har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden efter att ha genomfört utbildning på grund- eller avancerad nivå. Efter införandet av kravet att forskarutbildning ska vara helt finansierad har det dock troligen blivit svårare för dem som tillhör den senare gruppen att bli antagna till forskarutbildning.

1.2 Humanister i olika branscher och yrken

Det finns några branscher och yrken där de som arbetar ofta har en humanistisk utbildning. Några exempel är arkiv, bibliotek, bokförlag, massmediaföretag, museer, vissa typer av lärartjänster och fria yrken. För dem med doktorsexamen i vissa ämnen, skolämnen, var lektorstjänster vid läroverken förr ett vanligt yrke. Många humanister har emellertid traditionellt arbetat i branscher och yrken andra än de som är typiska för humanister, även om föreställningen att en examen från ett universitet med hög status oavsett ämnesinriktning öppnar vägen till alla arbeten utom till dem som kräver professionsutbildning är överdriven. Se dock Saunders och Addis (2010) som starkt understryker värdet av humanistisk utbildning också för arbeten som inte primärt bygger på kunskaper i humanistiska ämnen. De citerar John Stuart Mills installationstal i St Andrews 1867: "Universities are not intended to teach the knowledge required to fit men for some special mode of gaining their livelihood. Their object is not to make skilful lawyers, or physicians or engineers, but capable and cultivated human beings... Men are men before they are lawyers or physicians, or merchants, or manufacturers; and if you make them capable and sensible men, they will make themselves capable and sensible lawyers or physicians."

Å andra sidan arbetar många med andra utbildningar än en humanistisk inom traditionellt humanistiska branscher och yrken. Det finns goda argument för att undersöka vilka branscher och yrken som humanisterna hamnar i. Det är viktigt att inte bara undersöka dem som är anställda utan också egenföretagarna. Egenföretagande kan

för en del av dem som möter svårigheter i att få en anställning vara ett sätt att själv ordna sin sysselsättning.

1.3 Överutbildning

En fråga är vilka sektorer som humanisterna arbetar inom. En annan är om de oavsett vilka sektorer de arbetar inom har yrken och arbetsuppgifter som motsvarar deras kvalifikationer eller om de överkvalificerade.

Under de senaste decennierna har det blivit vanligt att diskutera och analysera överutbildning. Med överutbildning menas en utbildning som är högre än vad som behövs för arbetsuppgifterna eller yrket. Även begreppet underutbildning förekommer; en utbildning som är lägre än den som normalt krävs för arbetsuppgifterna eller yrket. Se McGuinness (2006) och Leuven och Oosterbeek (2011) för översikter. Överutbildningsfrågan har mött intresse även utanför forskningen, se till exempel *The Economist* (2010).

Överutbildningsdiskussionen berör flera olika nivåer. En första nivå är en makrodiskussion. Utbildas fler eller färre vid universitet och högskolor än vad som motsvarar arbetsgivarnas samlade efterfrågan på sådan arbetskraft? Ibland görs på en andra nivå en uppdelning på olika utbildningsområden: Utbildas fler eller färre humanister (läkare, ingenjörer etc.) vid universitet och högskolor än vad som motsvarar den efterfrågan som finns från arbetsgivarna? En tredje nivå är att analysera omfattningen av överutbildning och underutbildning på individnivå. Hur många är överutbildade eller underutbildade, vilka egenskaper kännetecknar individer som är över- och underutbildade och hur påverkar överutbildning och underutbildning individens lön?

Till diskussionen på makronivån om allt för många genomgår högre utbildning har anförts att utbildningspremien genomgående är positiv och att den har tenderat att öka under de senaste decennierna i flertalet länder. Undantag är Nya Zeeland och Spanien, länder där utbildningsexpansionen varit speciellt snabb. Se Machin och McNally (2006). Andelen som är sysselsatta är också högre bland dem med högre utbildning än bland dem med kortare utbildning. Det skulle kunna tolkas som att det inte finns anledning till någon oro för överutbildning. Skillnaderna kan dock vara stora mellan olika utbildningsinriktningar.

Barone och Ortiz (2010) utnyttjar data från åtta olika europeiska länder (Sverige ingår inte) med mått som bygger både på individernas egen bedömning av om de är överutbildade och på en jämförelse av individens utbildning med den utbildning som vanligen krävs i yrket. De finner att enligt båda måtten är överutbildning ett allvarligt problem endast i Spanien. Humanister, både män och kvinnor, är med något undantag enligt de olika måtten och kombinationer av dem oftare överutbildade än de med andra akademiska examina i de länder som ingår i undersökningen.

Andelen överutbildade kan variera inte bara mellan länder utan också mellan olika områden i ett land. Lenton (2011) finner att andelen överutbildade skiljer sig mycket åt mellan olika områden i Storbritannien. Högst är andelen i Londonområdet. En rimlig förklaring kan vara att många med högre utbildning söker sig till London och där inte alltid direkt får ett arbete de är utbildade för.

Empiriska definitioner av överutbildning

Överutbildning, erforderlig utbildning och underutbildning kan i empiriska undersökningar definieras med hjälp av olika metoder, som kan delas in i ”subjektiva” och ”objektiva” metoder. Indelningen följer McGuinness (2006). En subjektiv metod är att individer själva i undersökningar (intervjuer eller enkäter) anger hur deras utbildning är jämfört med de krav arbetet ställer. En annan subjektiv metod är att en myndighet eller forskaren baserat på olika källor anger vilken utbildning olika yrken kräver och jämför denna utbildning med den utbildning individerna faktiskt har. I objektiva metoder beräknas för varje yrke genomsnittsutbildningen eller den vanligaste utbildningen för dem som har dessa yrken, vilken sedan jämförs med individernas faktiska utbildning och därefter beräknas eventuell över- eller underutbildning. På engelska är benämningarna av termerna ”worker self-assessment”, ”job analysis” och ”realized matches”. Se Hartog (2000) för en kritisk diskussion av de olika måtten. För en kritisk granskning av hela forskningstraditionen se Leuven och Oosterbeek (2011). De menar att de allvarligaste bristerna är det inte sker en konstanthållning för förmåga (ability) och olika mätfel.

Vid studier av vilka effekter överutbildning och underutbildning har på lönen utgår man i regel från att både utbildning och yrke har betydelse. Även om en individ hamnar i ”fel” yrke har utbildningen en effekt men lägre. Det kan kontrasteras mot en renodlad humankapitalansats där utbildningen helt bestämmer lönen och en renodlad jobbkonkurrensmodell där det yrke en individ har helt bestämmer lönen. På engelska är benämningarna ”human capital theory” (humankapitalteorin), ”the job competition model” (jobbkonkurrensmodellen) och ”assignment model” (både utbildning och yrke har betydelse). Se McGuinness (2006). Se Dolton och Vignoles (2000) för en diskussion av de olika teorierna i anslutning till en undersökning av överutbildning i Storbritannien. De får stöd för ”assignment model”, dvs. att både utbildning och yrke har betydelse.

Överutbildning och utbildningspremien

Det finns nu ett stort antal studier av utbildningspremien, där det görs en uppdelning på normala (erforderliga) utbildningsår, överutbildningsår och underutbildningsår. De visar att utbildningsår med normal utbildning har en större utbildningspremie än överutbildningsår och att underutbildningsår har en negativ utbildningspremie. En metaanalys av ett antal studier avseende några europeiska länder (Sverige ingår inte) och USA (Groot och van den Brink, 2000) visar att utbildningspremien för ett år med erforderlig utbildning var 7,9 procent, för ett år med överutbildning 2,6 procent och för ett år med underutbildning -4,9 procent, dvs. ett negativt värde. Det betyder att även överutbildningsår har en positiv avkastning, men att den är mindre än för de

utbildningsår som normalt krävs för yrket. De ”extra” utbildningsåren ger trots allt en ekonomisk avkastning trots fel yrke. Det har också ett positivt värde att hamna i ett yrke som kräver mer än den utbildning man har. Summan av värdet av ett år med den utbildning som fordras i yrket, 7,9 procent, och ett år med underutbildning, -4,9 procent, blir positivt, 3,0 procent.

Den vanligast förekommande metoden att definiera överutbildning och underutbildning kan beskrivas på följande sätt: Anta att det för ett visst yrke normalt krävs tolv års utbildning. Om en individ som arbetar i detta yrke har just tolv års utbildning har variabeln erforderlig utbildning värdet tolv år och variabelerna överutbildning och underutbildning båda värdet noll år. Om en individ i samma yrke däremot har nio års utbildning blir värdet på variabeln erforderlig utbildning fortfarande tolv år och värdet på variabeln överutbildning noll år medan värdet på variabeln underutbildning blir tre år. Om individen i samma yrke har 15 års utbildning blir variabelvärdena följande: erforderlig utbildning tolv år, överutbildning tre år och underutbildning noll år.

Daly m.fl.(2000) undersöker dels utbildningspremierna för de som har erforderlig utbildning, överutbildning och underutbildning dels i USA under två år, dels i Tyskland under samma år som det senaste i USA. De finner att det finns betydande skillnader mellan resultaten för de två åren i USA men ungefär samma resultat för USA och Tyskland när jämförelsen avser samma år. De tolkar det som att det finns förändringar över tiden men liknande mekanismer i länder med betydande skillnader i arbetsmarknadsinstitutioner.

Chevalier och Lindley (2009) undersöker överutbildning bland ett urval akademiskt utbildade i Storbritannien. De använder två mått för överutbildning; utbildning jämfört med vad som krävs för yrket enligt officiell bedömning och utbildning jämfört med vad som krävs enligt individernas egna bedömningar. De som endast är överutbildade enligt det första måttet har en betydligt mindre lönemässig nackdel än de som är överutbildade enligt båda måtten. En förklaring till diskrepansen kan vara att det finns en variation av krav och arbetsförhållanden inom olika yrken. Yrkena kan vara alltför grovt klassificerade. Se också Green och Zhu (2010) som benämner de båda typerna av överutbildning för ”reell” (individens egen uppskattning samt högre utbildning än de formella kraven för yrket) och ”formell” (högre utbildning än de formella kraven för yrket). De finner att den negativa löneeffekten är större för ”reell” än för ”formell” överutbildning.

McGuinness och Sloane (2011) gör en liknande uppdelning i överutbildade (overeducated) och överkvalificerade (overskilled), där det senare måttet bygger på individernas egna bedömningar. De finner en tydlig negativ löneeffekt av överutbildning men en negativ löneeffekt av överkvalificering endast för män. Däremot har överkvalificering men inte överutbildning en negativ effekt på arbetstillfredsställelsen. De tolkar det förhållande att det finns en negativ löneeffekt men ingen negativ effekt på arbetstillfredsställelsen av överutbildning som ett resultat av kompenserande löneskillnader. Ett trevligare arbete kompenserar för en lägre lön. Se

också Ryan och Sinning (2011) använder samma metod för en undersökning som med data för Australien.

Korpi och Tåhlin (2009) undersöker olika aspekter av över- och underutbildning i Sverige under perioden 1974-2000. De finner vid regressionsskattningar, som inkluderar andra individkaraktäristika, bland annat att ett år med för yrket erforderlig utbildning ger 6,7 procent högre lön, ett år med överutbildning 2,7 procent högre lön och ett år med underutbildning 2,5 procent lägre lön. Resultaten ligger nära dem från den tidigare refererade metaanalysen, vilken som tidigare nämnts bygger på undersökningar avseende USA och några länder i Europa andra än Sverige.

Överutbildning och sysselsättning

Den effekt av överutbildning, som framför allt har analyserats, är effekten på utbildningspremien – att ett år med överutbildning ger lägre avkastning än ett år med utbildning som motsvarar de krav som arbetet ställer. En annan effekt kan vara effekter på graden av sysselsättning – om fler utbildas i ett visst yrke än vad som efterfrågas skulle resultaten kunna bli arbetslöshet för en del av dem med denna utbildning. Åberg (2003) analyserar sysselsättningseffekterna av överutbildning av akademiker och finner inga sådana effekter. Resultatet blir i stället att de överutbildade konkurrerar ut dem som har kortare utbildning och att deras arbetsmarknadssituation därmed förvärras. Resultatet påminner om dem som framkom i en äldre studie, Ryd och Österberg (1971). De visar att när det blir ett utbudsöverskott av civilingenjörer och civilekonomer så konkurrerar de ut ingenjörer och ekonomer med kortare utbildning (gymnasie- och institutsingenjörer och ekonomer).

Överutbildningens varaktighet för individen

Överutbildning kan för en individ vara ett tillfälligt fenomen, t.ex. att någon som är nyutexaminerad får ett arbete som inte motsvarar utbildningen men efter en kortare eller längre tid får ett arbete som motsvarar kvalifikationerna. Korpi och Tåhlin (2007) får som resultat att det finns en betydande tröghet. De som blir överutbildade fortsätter ofta att vara det.

En studie av Verhaest och van der Velden (2010) undersöker med data från 14 länder (Japan och 13 europeiska länder, dock inte Sverige) vilka arbeten de som fick en akademisk examen under det akademiska året 1999/2000 hade dels sex månader efter examen, dels fem år efter examen. De finner att andelen överutbildade i genomsnitt är betydligt lägre fem år efter examen (16 procent) än sex månader efter examen (26 procent) i de länder som ingår i undersökningen. Skillnaderna är stora mellan de olika länderna. De länder som hade högst andel överutbildade efter fem år var Spanien (27 procent) och Japan (25 procent). Av dem som hade arbeten som svarade mot deras utbildning efter sex månader hade 5 procent efter fem år arbeten som de var överutbildade för. Av dem som var överutbildade sex månader efter examen var 43 procent fortfarande överutbildade fem år efter examen. Det pekar på en betydande risk för att de som efter utbildningen får arbeten som de är överutbildade fortsätter att vara överutbildade.

1.4 Olika grupper med humanistisk utbildning

På arbetsmarknaden uppmärksammas ofta skillnader mellan olika grupper – mellan kvinnor och män och mellan dem som är födda i ett annat land än i Sverige och dem som är födda i Sverige. Många undersökningar visar att män har högre löner än kvinnor, och att de som är födda i Sverige har högre lön än de som är utrikes födda. Tidigare undersökningar har pekat på att bland dem med högre utbildning så är löneskillnaderna mindre i professionsutbildningar än i andra utbildningar. Det antyder att löneskillnader efter kön och födelseland skulle kunna vara relativt stora bland dem med humanistisk utbildning. Å andra sidan kan skillnaden bli mindre om få med humanistisk utbildning oavsett kön och födelseland har höga löner. Om alla har låga löner kan ju inte löneskillnaderna bli särskilt stora. Vi kommer vad gäller dem som är födda utanför Sverige att inkludera endast dem som har examen från universitet eller högskola i Sverige. På så sätt konstanthåller vi för utbildningens kvalitet och undviker att diskutera eventuella skillnader i värdet av examen från olika länder. Vi kan då också bortse från en tänkbar bidragande förklaring till överutbildning nämligen att de som invandrat har haft arbeten de varit överutbildade för redan i hemlandet. Se Piracha, Tani och Vadean (2010) för en studie som belyser detta förhållande för invandrare i Australien.

Undersökningar avseende förhållandena i flera olika länder pekar på att invandrare och etniska minoriteter får lägre avkastning på sin utbildning än de som inte tillhör dessa grupper. De pekar också på att överutbildning är vanligt bland dessa grupper. Det finns undersökningar bland annat avseende Australien (Kler, 2006, Green, Kler och Leeves, 2007), Danmark (Nielsen, 2011), Kanada (Wald och Fang, 2008), Storbritannien (Battu och Sloane, 2002, Silles och Dolton, 2002, och Lindley och Lenton, 2006), Sverige (Dahlstedt, under utgivning, och USA (Chiswick och Miller, 2008 och 2010). Ett återkommande resultat är att det finns stora skillnader i andelen överutbildade mellan olika grupper av invandrare och etniska minoriteter.

Wald och Fang (2008) visar att det inte bara är vanligare med överutbildning bland invandrare i Kanada än bland dem som är födda i Kanada, utan också att utbildningspremien för överutbildningsår är lägre för invandrare än för dem som är födda i Kanada.

1.5 En illustration

Vi kommer att i vår undersökning använda registerdata för dem som har en examen från högre utbildning avlagd i Sverige, men vi ska redan här ge en kort illustration av humanisternas relativa löneläge med hjälp av en undersökning av SULF (Sveriges Universitetslärarförbund) som avser lönerna i september 2010 bland SULF-medlemmar som har tjänster vid universitet och högskolor i Sverige. Se Tabell 1.

Tabell 1. Medellön i september 2010 för SULF-medlemmar anställda vid universitet efter befattning och inriktning

Inriktning	Befattning				
	Doktorand	Forskar- assistent	Universitets- adjunkt	Universitets- lektor	Professor
Humanistisk/ religionsvetenskaplig/ konstnärligt utvecklingsarbete	23 760	33 450	30 950	37 130	49 540
Samhällsveten- skaplig/juridisk	23 470	35 970	32 430	38 990	55 140
Teknisk/natur- vetenskaplig	24 730	34 780	34 070	41 490	55 470
Medicinsk/ odontologisk/ veterinärmedicinsk	24 260	36 470	33 140	42 030	58 690

Källa: *Universitetsläraren*, nr 2/2011, s. 14-15.

Bland doktorander är genomsnittslönen mer eller mindre densamma oberoende av fakultet. För andra befattningskategorier finns det däremot tydliga skillnader till nackdel för dem som har humanistisk inriktning. Störst är skillnaden för professorer där lönerna är klart lägre för dem med humanistisk inriktning än för dem med andra inriktningar. En förklaring skulle kunna vara att större möjligheter på den universitetsexterna arbetsmarknaden driver upp lönerna för dem med annan inriktning än humanistisk. En god extern arbetsmarknad ger ett bättre förhandlingsläge. En annan bidragande förklaring skulle kunna vara att sämre möjligheter att få externa anslag gör att fakultets- och institutionsledningar vid de humanistiska fakulteterna och institutionerna håller igen lönerna för att kunna behålla anställda.

SULF-undersökningen innehåller även en redovisning av lönerna med en uppdelning på män och kvinnor efter inriktning och befattning. Kvinnor har i flertalet fall lägre genomsnittslöner än män. Skillnaderna är dock mindre än de som de flesta andra undersökningar av mäns och kvinnors löner redovisar. Skillnaden är som högst c. 6 procent (universitetslektorer med medicinsk inriktning) och i flertalet grupper 2 procent eller mindre. Könslöneskillnaderna är minst för universitetslärare med humanistisk inriktning – den största skillnaden bland dem med denna inriktning återfinns bland universitetslektorer med 1,6 procent lägre löner för kvinnor än för män. En förklaring till de små könslöneskillnaderna bland humanister kan vara att lönerna generellt är låga för både män och kvinnor med humanistisk inriktning. Det finns inte ett antal män med höga löner som drar upp genomsnittslönen för männen bland humanisterna. Mot detta talar att kvoten mellan medianlönerna för kvinnor och män är ungefär densamma som kvoten mellan medellönerna för kvinnor och män för samtliga befattningar och inriktningar. Det pekar på att skillnaderna mellan de olika inriktningarna finns över hela inkomstfördelningen.

2. Data

De data vi arbetar med är en kombination av data från olika register vid SCB. Vad gäller utbildning har vi uppgifter om högsta examen för åren 1998 och 2008. För doktorsexamen och licentiatexamen finns uppgifter om examen som har avlagts från och med 1970 och för grundexamen uppgifter om examen som har avlagts från och med 1961. För samtliga finns uppgifter om examensår och namn på högskola. Om någon har flera examina på samma nivå ingår den senaste. För examen från forskarutbildning finns uppgifter om fakultet och forskningsämne (delvis grupperat i olika närliggande ämnen). För examen på grundnivå avser uppgifterna till och med våren 1977 traditionell högskoleutbildning. Från hösten 1977 till och med våren 1993 avser uppgifterna dels traditionell högskoleutbildning, dels examen från högskolans linjer. För examen på grundnivå finns inte uppgift om fakultet men däremot om ämnesområde, vilket möjliggör en fakultetsgruppering. En felkälla när vi studerar effekten av utbildning och inte av examen är att inte alla som har fullgjort kraven för en examen tar ut den. Se Högskoleverket (2010b). Det gäller inte legitimationsutbildningar som utbildning till läkare och psykologer men väl andra utbildningar och troligen också humanister, som dock inte omfattas av Högskoleverkets undersökning.

Från databasen LISA kommer uppgifter om bland annat födelseår, kön, civilstånd, barn (0-6, 7-17 år), födelseland (grupperat), invandringsår, sektor, yrke, sysselsättning, förvärvsinkomst och kapitalinkomst. Vi har också uppgifter för dem som var i Sverige 1998 om de har emigrerat under tiden fram till 2008 och i så fall när de har gjort det och kan därmed undersöka om benägenheten att emigrera varierar mellan olika utbildningsinriktningar.

3. En startpunkt: Läget i slutet av 1980-talet

En viktig fråga är om humanisternas arbetsmarknad är ungefär densamma nu som tidigare. Har arbetsmarknadsutvecklingen under de senaste decennierna varit positiv eller negativ för gruppen? Som startpunkt redovisar vi här en del resultat från en undersökning av årsinkomsterna för olika akademikergrupper år 1989 med examen avlagd i Sverige (Wadensjö, 1991). Det är viktigt att uppmärksamma att årsinkomsten från arbete beror såväl på timlönen som på arbetstiden och hur stor del av året individen haft arbete. Såväl anställda som egenföretagare ingår.

I tabell 2 redovisas årsarbetsinkomsterna med en uppdelning på olika examina inom grundutbildningen med särredovisning för män och kvinnor och efter födelse-land – Sverige eller annat födelse-land. Humanisterna hade jämfört med de flesta andra grupper låga årsarbetsinkomster, men inte de lägsta. Lägst årsarbetsinkomster hade religionsvetare men också psykologer och socionomer hade lägre årsarbetsinkomster än humanister. Skillnaderna är stora; ekonomer, samhällsvetare andra än ekonomer och beteendevetare, läkare, civilingenjörer och jurister hade betydligt högre inkomster än humanister. Bland män hade dessa grupper i genomsnitt c. 30 procent eller högre inkomster än humanisterna. Bland kvinnor var skillnaderna mindre.

Vi ser att löneskillnaderna är stora mellan mäns och kvinnors årsarbetsinkomster inom varje inriktning, en skillnad som kan bero på skillnader i timlön och/eller skillnader i antal arbetade timmar. Kvinnor arbetar oftare deltid. Regressionsberäkningar där konstanthållning också görs för andra karakteristika som ålder och tid sedan examen visar att skillnaden procentuellt sett är ungefär densamma inom de olika examensområdena (högst är den för samhällsvetare).

Tabell 2. Årsarbetsinkomst år 1989 för personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige 1962-1989

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Humanister	185 200 (100)	148 400 (100)	161 900 (100)	150 700 (100)
Ekonomer	257 900 (139)	170 300 (115)	233 100 (144)	199 800 (133)
Psykologer	172 700 (93)	142 900 (96)	153 400 (95)	138 900 (93)
Socionomer	185 100 (100)	134 600 (91)	150 200 (93)	142 400 (94)
Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer)	238 900 (129)	154 000 (104)	206 800 (128)	169 900 (113)
Matematiker/naturvetare	203 200 (110)	152 000 (102)	187 200 (116)	169 100 (112)
Läkare	312 300 (169)	241 400 (163)	286 800 (177)	263 100 (175)
Civilingenjör	245 100 (132)	174 100 (117)	238 400 (147)	212 900 (141)
Tandläkare	202 100 (109)	160 300 (108)	186 100 (115)	157 200 (105)
Religionsvetare	165 600 (89)	131 200 (88)	156 000 (96)	144 200 (96)
Jurister	242 400 (131)	165 200 (111)	219 800 (136)	191 600 (127)

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna. Inom parentes inkomst jämfört med humanister inom resp. kategori. Källa: Wadensjö (1991).

Vi ser också av tabellen att de som är födda utomlands har lägre årsinkomster givet examen än vad de som är födda i Sverige har. Skillnaderna varierar mellan olika examensinriktningar. Konstanthåller vi för andra variabler finner vi att skillnader finns kvar för alla inriktningar utom för två professionsutbildningar; läkare och socionomer. För humanister är skillnaden lägre än för de flesta andra inriktningar; störst är skillnaden för samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer). En tänkbar orsak till skillnaderna, som inte gick att kontrollera för i denna undersökning, är att män och kvinnor respektive de som är födda i Sverige och de som är födda utomlands kan ha valt olika inriktningar för grundutbildningen inom de olika fakulteterna och att olika inriktningar kan vara mer eller mindre gångbara på arbetsmarknaden.

Nästa steg är att se hur årsarbetsinkomsterna var för dem som hade en doktorsexamen. Se tabell 3. Här visar det sig att humanister och de med en teologie doktorsexamen har lägst årsarbetsinkomster. Skillnaderna uppvisar i stort sett samma mönster för doktorsexamen som för grundexamen. Också bland dem med doktorsexamen hade kvinnor lägre årsarbetsinkomster än män, och de som är utrikes födda lägre årsarbetsinkomster än de som är födda i Sverige. För kvinnor kvarstår skillnaderna för alla examina även efter kontroll för olika andra karakteristika. Däremot försvinner skillnaderna helt mellan dem som är utrikes födda och dem som är födda i Sverige för två examensgrupper, humanister och matematiker-naturvetare, när kontroller görs för andra karakteristika, och skillnaderna blir inte statistiskt signifikanta för beteendevetare och religionsvetare.

Tabell 3. Årsarbetsinkomst år 1989 för personer 64 år och yngre med doktorsexamen avlagd i Sverige 1970-1989

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Humaniora	210 600 (100)	184 600 (100)	204 000 (100)	183 600 (100)
Beteendevetenskap	238 300 (113)	212 700 (115)	232 100 (114)	214 900 (117)
Samhällsvetenskap (ej beteendevetenskap)	284 300 (135)	205 100 (111)	281 700 (138)	204 900 (112)
Matematik/naturvetenskap	232 300 (110)	198 300 (107)	229 000 (112)	202 200 (110)
Medicin	374 200 (178)	291 300 (158)	360 900 (177)	339 800 (185)
Odontologi	295 100 (140)	236 800 (128)	285 600 (140)	228 700 (125)
Teknologi	279 100 (133)	234 600 (127)	279 900 (137)	247 200 (135)
Juridik	314 100 (149)	274 700 (149)	317 100 (155)	215 900 (118)
Teologi	212 000 (100)	168 700 (91)	207 600 (102)	202 900 (111)

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna. Inom parentes inkomst jämfört med humanister inom respektive kategori.

Källa: Wadensjö (1991).

En jämförelse av årsarbetsinkomsterna mellan dem som har grundexamen och dem som har doktorsexamen visar att de med doktorsexamen har högre årsarbetsinkomster. Det är därmed inte givet att de med doktorsexamen får högre livsinkomst än de som har grundexamen som högsta examen. Doktorsexamen uppnås vid en högre ålder och det som också måste beaktas är vilka årsinkomster individerna har åren mellan grundexamen och doktorsexamen. Har de inga inkomster (vilket inte ska vara möjligt med nuvarande regler för finansiering av forskarutbildning men var möjligt tidigare) är det klart att doktorsexamen inte lönar sig. Detta är dock knappast ett realistiskt antagande, men det är inte självklart att doktorsexamen alltid lönar sig ekonomiskt jämfört med en examen på grund- eller avancerad nivå. För att analysera den frågan krävs paneldata. Se Wadensjö (1991).

Tabell 4. Årsarbetsinkomst år 1989 för personer 64 år och yngre med doktorsexamen avlagd i Sverige 1970-1989 i några olika examensämnen inom humaniora och samhällvetenskap

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Engelska	217 600	190 500	205 700	193 300
Historia	220 800	203 600	217 300	212 700
Konstvetenskap	208 800	171 900	191 400	168 800
Litteraturvetenskap	202 800	175 100	193 300	153 000
Ekonomisk historia	235 900	179 900	238 600	163 600
Företagsekonomi	330 600	231 500	327 300	225 600
Nationalekonomi	317 900	220 500	326 000	214 500
Pedagogik	241 500	214 500	232 900	212 200
Psykologi	247 900	212 200	238 500	227 200
Sociologi	224 100	209 600	223 100	205 800
Statsvetenskap	253 200	206 600	257 400	167 600

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna.

Källa: Wadensjö (1991).

En forskarutbildning i humaniora är inte en utan flera olika utbildningar. Nästa steg är att se om det finns stora skillnader mellan årsarbetsinkomsterna för olika humanistiska utbildningar. Som en jämförelse redovisar vi några samhällvetenskapliga utbildningar. De utbildningar som ingår är de där det finns ett inte oväsentligt antal doktorsexamina. Vi ser i tabell 4 att skillnaderna är små mellan olika humanistiska ämnesområden. Årsarbetsinkomsterna är högre för dem med en doktorsexamen i ett samhällvetenskapligt ämne och inkomstvariationerna är också betydligt större mellan olika samhällvetenskapliga ämnen än mellan olika humanistiska ämnen. Högst inkomster har de med examen i företagsekonomi eller nationalekonomi.

4. Hur många är humanisterna?

Innan vi behandlar arbetsmarknadsläget för humanisterna ska vi kort redogöra för hur stor gruppen är och hur antalet har utvecklats. Vi tar då med alla med examen från Sverige som är bosatta i Sverige 1998 och 2008. Vi inkluderar alltså inte dem som en examen i humaniora från ett annat land. Vi har en övre åldersgräns på 64 år men det finns självklart dem som är yrkesverksamma som är 65 år och äldre.

Antalet med en grundexamen i ett humanistiskt ämne var 19 138 år 1998 och 33 551 år 2008. Ökningen var större bland kvinnor än bland män och större bland utrikes födda än bland födda i Sverige. Speciellt stor var ökningen bland dem som kom från länder utanför Europa.

Antalet med doktorsexamen i ett humanistiskt ämne ökade från 1881 år 1998 till 3533 år 2008, dvs. nästan en fördubbling. Också här var ökningen snabbare bland kvinnor än bland män speciellt stora bland dem som var födda utanför Europa.

5. Humanisternas arbetsmarknad 2008

Andelen av en kohort ungdomar som går vidare till utbildning har ökat markant sedan slutet av 1980-talet. Den ekonomiska krisen i början av 1990-talet fick som politiskt svar en markant ökning av antal studieplatser inom högskolan. Expansionen skedde inom olika ämnesinriktningar, inklusive humaniora. Det innebär att utbudet av akademiskt utbildad arbetskraft har ökat markant.

En viktig fråga är om det ökade utbudet av akademiskt utbildad arbetskraft motsvarar förändringar vad gäller efterfrågan på olika slag av sådan arbetskraft. Sammansättningen av efterfrågan på arbetskraft förändras gradvis. Under de senaste båda decennierna har sysselsättningen inom offentlig sektor stagnerat, medan den i privat sektor har ökat. Inom privat sektor har servicesektorn ökat delvis genom att ta över arbetsuppgifter som tidigare låg inom offentlig sektor eller inom privata företag i andra branscher, medan andelen och antalet som arbetar inom tillverkningsindustrin har minskat. Inom varje sektor har det skett förändringar av sammansättningen av efterfrågan på arbetskraft vad gäller vilka kvalifikationer som krävs.

Utbud och efterfrågan bestämmer tillsammans arbetsmarknadsutfallet för olika grupper, däribland humanisterna. Vi ska i detta avsnitt redogöra för olika aspekter av humanisternas arbetsmarknadsläge.

5.1 Sysselsättningen bland humanister

Hur stor andel är sysselsatta bland humanister som har en grundexamen eller en doktorsexamen? Hur är andelen sysselsatta bland humanister jämfört med dem som har en examen inom andra inriktningar?

Tabell 5 visar andelen sysselsatta år 2008 bland personer 64 år eller yngre med akademiska grundexamina erhållna i Sverige. Sysselsättningsandelen är hög, för de flesta examensinriktningar 90 procent eller högre. De som inte är sysselsatta kan antingen vara utanför arbetskraften, t.ex. pensionerade vilket kan vara vanligt bland dem som närmar sig 65 års ålder, eller arbetslösa. Lägst sysselsättning, c. 85 procent bland både män och kvinnor, har humanisterna tillsammans med samhällsvetare andra än ekonomer, psykologer, socionomer samt matematiker/naturvetare. En bidragande förklaring till skillnaderna mellan olika inriktningar kan vara skillnader i åldersfördelningen.

Det kan vara värt att uppmärksamma att sysselsättningsgraden är densamma eller högre för kvinnor än för män i samtliga examensgrupper utom religionsvetare. Eventuellt kan dessa skillnader förklaras av skillnader i ålderssammansättning mellan kvinnor och män.

Tabell 5. Andel sysselsatta år 2008 bland personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Humanister	84,6%	86,3%	87,0%	72,8%
Ekonomer	91,3%	92,7%	93,0%	78,8%
Psykologer	93,7%	93,5%	93,6%	92,7%
Socionomer	91,1%	92,2%	92,2%	90,2%
Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer)	83,7%	87,5%	86,9%	75,2%
Matematiker/naturvetare	85,4%	86,5%	88,0%	66,7%
Läkare	96,6%	96,9%	97,0%	94,4%
Civilingenjörer	94,4%	95,1%	94,9%	88,3%
Tandläkare	89,2%	90,4%	91,8%	80,1%
Religionsvetare	92,2%	88,5%	91,0%	81,4%
Jurister	92,0%	92,9%	92,7%	87,7%

Det finns betydligt större skillnader mellan dem som är födda i Sverige och dem som är utrikesfödda. Det gäller inte minst för humanister. Skillnaderna är minst för läkare och socionomer. Vi ska komma ihåg att det är fråga om personer som har examen från svenska universitet och högskolor. En del, men troligen endast en mindre del, kan förklaras av skillnader i oregistrerad återutvandring mellan dem som är utrikes födda och dem som är födda i Sverige. Andra förklaringar kan vara skillnader i kunskaper i svenska, skillnader i nätverk och diskriminering.

I tabell 6 redovisar vi motsvarande tal för dem med doktorsexamen. Sysselsättningsgraden är högre än för dem som har grundexamen som sin högsta examen, inte minst gäller det för humanister. Humanister har dock tillsammans med matematiker/naturvetare lägst sysselsättningsgrad bland de olika grupperna med doktorsexamen. Skillnader i sysselsättningsgrad bland disputerade kvinnor och män är små. Utrikes födda har också bland dem med doktorsexamen betydligt lägre sysselsättningsgrad än dem som är födda i Sverige.

Tabell 6. Andel sysselsatta år 2008 för personer 64 år och yngre med doktorexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Humaniora	91,1%	89,1%	91,1%	85,5%
Beteendevetenskap	94,3%	95,0%	95,6%	87,9%
Samhällsvetenskap (ej beteendevetenskap)	92,7%	93,9%	95,0%	81,2%
Matematik/naturvetenskap	89,3%	88,6%	91,4%	76,3%
Medicin	95,3%	93,2%	95,8%	87,3%
Odontologi	93,5%	94,0%	96,9%	81,1%
Teknologi	93,0%	92,6%	95,3%	82,6%
Juridik	93,9%	97,4%	97,9%	77,3%
Teologi	95,6%	85,1%	92,7%	91,3%

5.2 Humanisternas inkomster från arbete

Ett viktigt mått för hur det går för dem med olika examensinriktningar är arbetsinkomsten. Inkomst från arbete kan komma dels genom lön vid anställning, dels genom inkomst från företagande. Bland dem med vissa examensinriktningar finns relativt många egenföretagare.

Av tabell 7 framgår att humanister med grundexamen har klart lägst årsinkomster år 2008. De grupper som hade lägre årsinkomster än humanister år 1989, psykologer, socionomer och religionsvetare, har år 2008 högre inkomster än humanister. Humanister med grundexamen har haft en klart sämre inkomstutveckling än alla andra grupper med grundexamen mellan 1989 och 2008. Som exempel kan nämnas att män med ekonomexamen hade 94 procent högre årsinkomst än humanister med grundexamen år 2008 mot 39 procent högre år 1989. För män med läkarexamen var motsvarande tal 121 procent mot 69 procent, för civilingenjörer 82 procent mot 32 procent och för jurister 83 procent mot 31 procent. Då den stora merparten män arbetade heltid både 1989 och 2008 kan utvecklingen knappast förklaras av skillnader i utvecklingen av andelen heltidsarbetande mellan olika grupper. Vi återkommer till utvecklingen av humanisternas inkomstutveckling i avsnitt 5, där vi undersöker utvecklingen mellan 1998 och 2008 i mer detalj.

Tabell 7. Årsarbetsinkomst år 2008 för personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands	Antal individer
Humanister	314 245	272 242	288 201	242 152	29 665
	(100)	(100)	(100)	(100)	
Ekonomer	608 949	398 814	509 922	378 603	94 781
	(194)	(146)	(177)	(156)	
Psykologer	371 445	325 351	339 784	336 299	7 000
	(118)	(120)	(118)	(139)	
Socionomer	375 035	296 155	313 233	291 631	32 927
	(119)	(109)	(109)	(120)	
Samhällsvetare (ej ekonomer, psykologer, socionomer)	396 918	299 572	341 283	274 216	46 048
	(126)	(110)	(118)	(113)	
Matematiker/naturvetare	386 359	298 255	344 887	281 658	19 712
	(123)	(110)	(120)	(116)	
Läkare	693 000	541 404	619 146	616 208	21 083
	(221)	(199)	(215)	(254)	
Civilingenjörer	572 700	432 957	546 735	480 206	81 115
	(182)	(159)	(190)	(198)	
Tandläkare	465 485	391 448	435 635	376 326	6 942
	(145)	(144)	(151)	(155)	
Religionsvetare	368 551	305 876	341 209	312 966	4 682
	(117)	(112)	(118)	(129)	
Jurister	574 286	409 191	497 358	393 534	28 600
	(183)	(150)	(173)	(163)	

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna. Inom parentes anges inkomsten jämfört med den för humanister inom respektive kategori.

Vi har också gjort regressionsberäkningar där vi jämför dem som har humanistisk grundexamen med dem som har andra typer av grundexamen där vi också kontrollerar för ålder, kön, barn (0-6, 7-17 år) och födelseland. Skillnaderna mellan examensinriktningarna finns kvar – humanisterna har lägst årsinkomster. Se appendix tabell 1.

Lägre årsarbetsinkomster skulle kunna uppvägas av fler år med examen, om denna tas vid en lägre ålder än vid andra utbildningsinriktningar. Genomsnittsåldern vid avläggande av humanistisk grundexamen är dock inte särskilt låg, 29,9 år. Högre är genomsnittsåldern vid avläggande av grundexamen endast för psykologer, religionsvetare och läkare. För socionomer är den lika hög som för humanister. För övriga grupper är genomsnittsåldern vid avläggande av examen klart lägre. Lägst är den för civilingenjörer (26,7 år), ekonomer (27,7 år) och matematiker/naturvetare (27,8 år).

I tabell 8 redovisas årsinkomsterna för dem som har doktorsexamen. De som har doktorsexamen har inte oväntat högre inkomster än de som har grundexamen som sin högsta examen. Även bland dem med doktorsexamen har humanisterna lägre årsinkomster än alla andra examensinriktningar bland dem som har doktorsexamen. Jämfört med andra examensinriktningar för olika demografiska grupper (kvinnor, män, födda i Sverige och födda utomlands) har humanisternas relativa inkomstposition försämrats sedan 1989 för flertalet grupper. Det kan vara av intresse att notera att humanister med doktorsexamen har lägre årsinkomster än ekonomer, läkare, civilingenjörer, tandläkare och jurister med grundexamen.

Skillnaden i inkomster mellan dem som har doktorsexamen jämfört med dem som har grundexamen är större i Sverige än i Storbritannien. Se t.ex. Casey (2009) för uppgifter om Storbritannien. Det mest markanta resultatet i den brittiska undersökningen är att det endast finns några få procents skillnad i inkomst mellan dem som har en doktorsexamen och dem som har en masterexamen. Skillnaden är större mellan masterexamen och grundexamen. För humanister är inkomstskillnaden mellan doktorsexamen och grundexamen liten eller ingen.

Lägre årsarbetsinkomster skulle kunna uppvägas av fler år med examen, om denna tas vid en lägre ålder än vid andra utbildningsinriktningar. Genomsnittsåldern vid avläggande av humanistisk doktorsexamen är emellertid relativt hög, 38,4 år. Den är ännu något högre för de beteendevetare, odontologer och teologer som avlägger doktorsexamen och ungefär lika hög för dem som avlägger medicine doktorsexamen. För övriga grupper är den lägre än för humanisterna. Lägst är för matematiker/naturvetare (33,3 år) och teknologie doktorer (33,7 år). De kan förvänta sig fem år mer med lön som disputerad under förutsättning att pensionsåldern är densamma.

Vi har i en regressionsanalys undersökt om skillnaderna mellan årsinkomsterna för dem med doktorsexamen med olika inriktningar kvarstår om kontroller görs för ålder mm. Se appendix tabell 2. Vi finner att de med andra examensinriktningar fortfarande har högre inkomster. Undantaget är de med doktorsexamen i religionsvetenskap. De har lägre årsinkomster än de med humanistisk doktorsexamen när denna typ av kontroller görs. Förklaringen till skillnaden i resultat mellan genomsnittsberäkningarna och regressionsanalysen är att de med religionsvetenskaplig doktorsexamen är äldre än de med humanistisk doktorsexamen.

Vi har också i en regressionsanalys jämfört humanister med doktorsexamen med humanister med grundexamen och då kontrollerat för ålder, kön, barn (0-16, 7-17 år) och födelseland. Se appendix tabell 3. Vi finner då att doktorsexamen som väntat ger en högre årsinkomst, men skillnaden är endast 3 procent.

Tabell 8. Årsarbetsinkomst år 2008 för personer 64 år och yngre med doktorsexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands	Antal individer
Humaniora	394 763	344 660	376 437	348 573	2 744
	(100)	(100)	(100)	(100)	
Beteendevetenskap	487 003	427 546	460 023	415 791	1 391
	(130)	(124)	(122)	(119)	
Samhällsvetenskap (ej beteendevetenskap)	537 561	414 052	505 529	410 621	3 487
	(136)	(120)	(134)	(118)	
Matematik/naturvetenskap	519 659	419 988	496 057	422 333	11 016
	(132)	(122)	(132)	(121)	
Medicin	794 854	544 955	700 254	602 352	7 425
	(201)	(158)	(186)	(173)	
Odontologi	743 110	528 038	696 984	468 474	700
	(188)	(153)	(185)	(134)	
Teknologi	551 078	438 580	541 950	461 298	7 069
	(140)	(127)	(144)	(132)	
Juridik	615 511	500 230	586 850	478 762	319
	(156)	(145)	(156)	(137)	
Teologi	428 669	353 084	413 344	358 989	378
	(109)	(102)	(110)	(103)	

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna. Inom parentes anges årsarbetsinkomst jämfört med den för humanister inom respektive kategori.

Det är av intresse att mer i detalj studera de faktorer som påverkar humanisternas årsinkomster. Vi har därför gjort separata regressionsanalyser för humanister med grundexamen respektive doktorsexamen och tagit med variabler representerande vid vilket lärosäte examen är avlagd, var i landet personen bor och i vilken sektor individen har arbete. Vi har som jämförelsekategorier valt Stockholms universitet, bosatt utanför Stockholmsområdet och arbete i offentlig sektor. Se appendixstabeller 4 och 5.

Vi finner att vad gäller dem som har grundexamen, har de som kommer från flertalet andra universitet och högskolor några lägre årsarbetsinkomster än de som kommer från Stockholms universitet. Det skulle kunna beror på den starkare arbetsmarknaden i Stockholmsområdet. Skillnaderna försvinner helt för dem grundexamen och det blir istället ett signifikant positivt värde för några enheter: Göteborgs och Umeå universitet samt Södertörns högskola. För dem med doktorsexamen finner vi inga signifikanta skillnader mellan de olika utbildningsenheterna.

För dem med humanistisk grundexamen har de som arbetar inom privat sektor något högre årsinkomster än de som arbetar inom offentlig sektor. För dem som har doktorsexamen har däremot de som har arbete inom privat sektor betydligt lägre

årsinkomster än de som arbetar i offentlig sektor. Topptjänsterna för de humanister som har doktorsexamen finns tydligen inom den offentliga sektorn, bl.a. vid universiteten.

I tabell 9 redovisas årsarbetsinkomsterna för dem med doktorsexamen i några olika ämnen. Tyvärr har det inte varit möjligt att få exakt samma indelning i ämnen som i undersökningen som avsåg 1989, men i stort är kategorierna jämförbara. Engelska och litteraturvetenskap har fler doktorsexamina än de ämnen de grupperats tillsammans med och nationalekonomi betydligt fler än ekonomisk historia. Nationalekonomi och företagsekonomi ligger i topp inkomstmässigt och avståndet till de humanistiska ämnena har ökat markant. Den mest markanta förändringen är att årsinkomsterna för de samhällsvetenskapliga ämnen som tidigare låg på ungefär samma nivå som de humanistiska ämnena nu ligger klart högre. Det gäller både för män och för kvinnor och både för dem som är födda i Sverige och dem som är födda utomlands. Det är ytterligare en indikation på att humanisterna har sackat efter inkomstmässigt.

Tabell 9. Årsarbetsinkomst år 2008 för personer 64 år och yngre med doktorsexamen avlagd i Sverige i några olika examensämnen inom humaniora och samhällvetenskap

Inriktning	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands	Antal individer
Engelska, tyska och nederländska	378 882	342 098	352 995	361 899	255
Historia	413 463	358 705	397 109	375 538	846
Litteraturvetenskap och Konstvetenskap	377 921	344 255	363 461	347 889	588
Företagsekonomi	619 545	418 854	575 167	438 333	799
Nationalekonomi/ Ekonomisk historia	620 740	477 480	610 982	437 472	619
Pedagogik	485 703	433 356	458 325	402 697	787
Psykologi	488 193	417 031	462 619	426 326	600
Sociologi	477 003	395 420	447 756	410 270	564
Statsvetenskap	470 420	426 988	466 024	377 638	476

Anm. SCB har ändrat sin redovisning som innebär att vissa ämnen är sammanslagna.

5.3 Inom vilka sektorer arbetar humanisterna?

Var arbetar då humanisterna? En första grov indelning är att se om de sysselsatta (har kontrolluppgift) är anställda eller egenföretagare. Vi finner att merparten av humanister med grundexamen är anställda. Se tabell 10. Jämfört med andra examensinriktningar är dock andelen företagare inte speciellt låg. Här ingår dock inte dem som arbetar i eget aktiebolag utan de räknas istället in bland dem som är anställda (de är anställda i det företag de äger). Det gör att vi allmänt underskattar andelen företagare och

omfattningen av denna underskattning kan skilja sig åt mellan olika examensinriktningar.

Tabell 10. Andelen personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige med olika inriktningar fördelade efter yrkesställning år 2008; Procentuell fördelning

Inriktning	Ingen kontroll-uppgift	Andel anställda* (%)	Andel företagare (%)	Andel i privat sektor (företagare och anställda i privat sektor) (%)
Humanister	8,3	87,3	4,3	39,3
Ekonomer	6,0	91,9	2,1	69,2
Psykologer	4,8	88,9	6,2	21,6
Socionomer	5,8	92,6	1,7	11,2
Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer)	9,2	87,5	3,2	36,5
Matematiker/naturvetare	8,7	89,2	2,1	45,8
Civilingenjörer	4,3	94,0	1,7	80,4
Läkare	2,7	95,8	1,5	17,2
Tandläkare	8,9	85,4	5,6	42,3
Religionsvetare	5,1	93,8	1,0	7,4
Jurister	5,4	91,4	3,2	46,9

* Inklusive företagare i eget aktiebolag

I tabell 11 redovisas andelen som är företagare bland dem som har doktorsexamen med olika inriktningar. Andelen är genomgående låg, som högst c. 2 procent. I tabell 11 redovisas andelen som arbetar i privat sektor (inklusive egna företagare). Få av humanisterna med doktorsexamen arbetar i privat sektor, 8,1 procent. Den enda grupp med färre inom privat sektor är teologerna.

Tabell 11. Personer 64 år och yngre med doktorsexamen avlagd i Sverige med olika inriktningar fördelade efter yrkesställning år 2008; procentuell fördelning

Inriktning	Ingen kontroll-uppgift	Andel anställda* (%)	Andel företagare (%)	Andel i privat sektor (företagare och anställda i privat sektor) (%)
Humaniora	4,0	94,1	1,9	8,1
Beteendevetenskap	2,9	94,9	2,2	8,0
Samhällsvetenskap (ej beteendevetenskap)	4,8	93,6	1,6	10,8
Matematik/naturvetenskap	7,9	90,8	1,2	29,6
Medicin	4,0	95,1	0,9	15,1
Odontologi	4,0	95,3	0,7	19,8
Teknologi	5,8	92,8	1,4	47,8
Juridik	2,4	96,0	1,5	13,1
Teologi	3,3	95,4	1,3	6,9

* Inklusive företagare i eget aktiebolag

5.4 Vilka yrken har humanisterna?

Arbetar humanister inom yrken som svarar mot deras utbildning? Hur är det i detta avseende för humanister jämfört med dem som har examen med andra inriktningar? Det är egentligen två frågor: ”Har humanisterna arbeten vilka vi vanligen förbinder med humanistisk utbildning?” och ”Har de yrken som ligger på en nivå som svarar mot utbildningens nivå?” Det är den senare frågan vi ska försöka bidra till svaret på genom att se undersöka inom vilka yrkesområden humanisterna arbetar. Vi gör det med hjälp av SCB:s yrkesklassificeringssystem (SCB, 1998).

Vi ser i tabell 12 att merparten av dem som har doktorsexamen i humaniora antingen har ledningsarbete eller arbeten som kräver teoretisk specialkompetens. Det hindrar inte att det kan finnas överutbildade humanister med doktorsexamen inom dessa båda yrkesområden, men det går däremot inte att direkt utläsa det utan en noggrannare granskning. Av humanister med doktorsexamen har endast 3,8 procent arbete inom yrkesområdena SSYK3-9; att arbeta inom dessa yrkesområden innebär överutbildning. För humanister med grundexamen har däremot endast något mer än sextio procent (60,3 procent) antingen ledningsarbete eller arbete som kräver teoretisk specialkompetens. Många har arbete inom SSYK3-9, 32,2 procent, vilket pekar på att många humanister med grundexamen kan vara överutbildade.

Tabell 12. Andel personer med akademisk grund- eller doktorsexamen i humaniora år 2008 avlagd i Sverige inom olika yrkesområden (SSYK 1996, grov indelning); procentuell fördelning

Yrkesområde (kod)	Yrkesområde(klartext)	Grundexamen i humaniora	Doktorexamen i humaniora
SSYK1	Ledningsarbete	6,0	7,0
SSYK2	Arbete som kräver teoretisk specialkompetens	54,3	87,0
SSYK3	Arbete som kräver kortare högskoleutbildning	11,8	2,1
SSYK4	Kontors- och kundservicearbeten	8,8	1,4
SSYK5	Service-, omsorgs- och försäljningsarbete	8,2	0,7
SSYK6	Arbete inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske	0,2	--
SSYK7	Hantverksarbete inom byggverksamhet och tillverkning	0,7	0,1
SSYK8	Process- och maskinoperatörsarbete, transportarbete mm	1,0	0,0
SSYK9	Arbete utan krav på särskild yrkesutbildning	1,5	0,0
SSYK0	Militärt arbete	0,1	--

-- = inga observationer; antalet i kolumnerna summerar inte till 100 procent – för resterande procentandelar saknas uppgifter om yrke

Är andelen överutbildade högre bland humanisterna med grundutbildning än bland dem som har andra typer av grundutbildning? Det finns anledning att närmare granska detta genom att undersöka fördelningen på olika yrkesområden inom andra examensinriktningar och jämföra med den för humanisterna.

Vi finner att ekonomer och civilingenjörer har högst andel bland dem med ledningsarbete. Inom legitimationsinriktade utbildningar som läkare och psykologer har en mycket stor andel arbeten som kräver teoretisk specialkompetens. Humanisterna tillhör de inriktningar där relativt många har yrken klassificerade inom SSYK3-9.

Tabell 13. Fördelningen av personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige med olika inriktningar på olika yrkesområden år 2008; procentuell fördelning

Inriktning	SSYK1	SSYK2	SSYK3-9, 0
Humanister	6,0	54,3	32,2
Ekonomer	18,9	40,9	36,0
Psykologer	3,8	86,8	6,1
Socionomer	12,0	65,2	20,4
Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer)	10,8	51,1	31,9
Matematiker/naturvetare	6,3	51,5	35,9
Civilingenjörer	17,3	57,6	21,7
Läkare	2,4	94,4	1,4
Tandläkare	3,4	75,1	4,6
Religionsvetare	2,1	75,4	18,7
Jurister	8,2	68,1	19,2

5.5 Humaniora – en hög och ökande andel kvinnor

Kvinnor utgör en allt större andel av dem som studerar vid universitet och högskolor. Det innebär att kvinnornas andel av dem med olika typer av akademiska examina också gradvis ökar, dock med en viss eftersläpning. Ökningen av andelen kvinnor går att finna på i stort sett alla områden. Det finns dock stora skillnader mellan olika områden. Vi ska här först jämföra andelen som är kvinnor bland dem som har grundexamen inom olika inriktningar dels 1998, dels 2008. Se tabell 14. Vi ser att andelen kvinnor bland dem med humanistisk grundexamen var 70 procent år 2008. Andelen var nästan lika hög redan 1998. Den är dock inte högst bland humanisterna – kvinnoandelen är klart högre bland socionomer. Kvinnornas andel av dem som har en grundexamen ökade inom alla inriktningar mellan 1998 och 2008. För merparten inriktningar ligger andelen nu nära 50 procent. Endast för en examensinriktning, civilingenjörer, är kvinnorna klart underrepresenterade med en andel om endast något mer än 20 procent. Denna andel ökade dock markant mellan 1998 och 2008.

Uppgifterna avser alla som är 64 år eller yngre oavsett examensår. Det kan vara intressant att undersöka könssammansättningen bland dem som nyligen avlagt examen. Vi redovisar därför också andelen kvinnor av dem som avlagt sin examen 2006-2008. För humanisterna är denna andel endast något högre, 70,7 procent, jämfört med 70,1 procent för alla oavsett examensår. Det pekar på att kvinnoandelen på sikt skulle kunna hamna kring 70 procent. För andra grupper är kvinnoandelen betydligt högre bland dem som examinerats 2006-2008 än bland dem alla med samma examen 2008. För alla grupper utom civilingenjörer är kvinnoandelen av dem som examinerades 2006-2008

klart över 50 procent. Kvinnorna kommer inom ett antal år att utgöra en klar majoritet av alla i befolkningen som har en akademisk grundexamen.

Tabell 14. Andel kvinnor bland dem som har grundexamen avlagd i Sverige och är 64 år eller yngre med olika inriktningar 1998 och 2008

Inriktning	Andel kvinnor 1998	Andel kvinnor 2008	Andel kvinnor bland dem som har examen från 2006-2008
Humanister	67,5	70,1	70,7
Ekonomer	45,8	50,6	57,1
Psykologer	68,7	69,5	73,4
Socionomer	75,1	80,2	89,1
Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer)	49,5	61,0	72,1
Matematiker/naturvetare	40,5	52,1	62,9
Civilingenjörer	14,6	20,7	29,5
Läkare	44,6	48,8	60,5
Tandläkare	46,2	52,1	67,3
Religionsvetare	37,2	46,2	59,4
Jurister	38,8	49,5	63,9

I nästa steg gör vi motsvarande jämförelse av kvinnoandelen för dem med doktorsexamen med olika inriktningar. Se tabell 15. Andelen kvinnor av dem doktorsexamen i ett humanistiskt ämne ökade mellan 1998 och 2008 från 38,6 till 45,1 procent. Det är jämfört med de flesta andra inriktningar en tämligen hög andel, men inte den högsta. Andelen kvinnor bland dem med doktorsexamen i beteendevetenskap och odontologi var något högre år 2008, dock inte för någon grupp 50 procent eller högre. Även vad gäller dem med doktorsexamen var andelen kvinnor lägst bland dem som studerat teknologi, endast något mer än 20 procent av dem med en teknologie doktorsexamen var kvinnor. Uppgifterna avser alla som är 64 år eller yngre oavsett examensår. Det är intressant att undersöka könsammansättningen bland dem som nyligen avlagt examen. Vi redovisar därför också andelen kvinnor som avlagt examen 2006-2008. Vi ser att en majoritet av dem är kvinnor, 56,0 procent.

Sammantaget kan vi se att kvinnor utgör en klar majoritet av dem som har en grundexamen med humanistisk inriktning och att kvinnorna inom en överskådlig tid kommer att utgöra en majoritet bland dem som har en doktorsexamen i ett humanistiskt ämne. Vi finner ett liknande mönster också för de övriga examensinriktningarna. Kvinnoandelen är 40 procent eller högre för alla inriktningar utom teknologi.

Tabell 15. Andel kvinnor 1998 och 2008 bland dem som har doktorsexamen avlagd i Sverige med olika inriktningar och är 64 år eller yngre

Inriktning	Andel kvinnor 1998	Andel kvinnor 2008	Andel kvinnor bland dem som har examen från 2006-2008
Humaniora	38,6	45,1	56,0
Beteendevetenskap	43,0	53,5	60,5
Samhällsvetenskap(ej beteendevetenskap)	22,4	35,0	47,3
Matematik/naturvetenskap	23,1	34,0	46,4
Medicin	23,7	44,4	61,5
Odontologi	24,4	40,9	59,4
Teknologi	11,9	20,3	26,0
Juridik	24,1	34,9	45,5
Teologi	17,7	29,3	40,0

5.6 Utrikes födda med examen i humaniora avlagd i Sverige

Vi har tidigare sett att de med humanistisk examen som är utrikesfödda har lägre sysselsättningsgrad och lägre årsarbetsinkomster än de som är födda i Sverige? Jämförelsen avser endast dem som har examen från något lärosäte i Sverige.

Vi har med regressionsanalys undersökt skillnaderna i årsarbetsinkomster något närmare, Se appendixtabeller 6 och 7. Vi finner att skillnaderna kvarstår vid konstanthållning för olika andra variabler. Det finns skillnader beroende på födelseland och också skillnader vid vilken ålder man kommit till Sverige. Störst är inkomstnackdelen för dem som har kommit efter gymnasieåldern.

6. Utvecklingen för humanister under det senaste decenniet jämfört med den för andra grupper

Vi har hittills i detta kapitel behandlat hur arbetsmarknadsläget var för humanisterna jämfört med andra grupper av akademiker år 2008 och gjort vissa jämförelser med läget år 1989. Vi ska nu göra en noggrannare granskning hur utvecklingen har varit mellan 1998 och 2008 – två år för vilka vi har jämförbara data. Vi börjar med att se på hur andelen sysselsatta har förändrats under tioårsperioden. Se Tabell 16.

Vi vet sedan tidigare att andelen sysselsatta är lägre bland humanister än bland dem med andra examensinriktningar. En fråga är om detta är ett nytt fenomen. Av tabellen framgår att andelen sysselsatta bland humanister ökar mellan 1998 och 2008.

Tabell 16. Förändring i procentenheter i andelen sysselsatta mellan 1998 och 2008 av personer 64 år och yngre med akademiska grundexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Förändring av andel sysselsatta; procentenheter			
	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands
Humanister	+2,3	+3,7	+3,7	+0,3
Ekonomer	+0,1	+1,6	+1,3	-0,2
Psykologer	+0,1	+2,4	+0,4	+6,8
Socionomer	-0,1	+0,7	+0,5	+2,9
Samhällsvetare (ej ekonomer, psykologer, socionomer)	-4,8	-0,1	-1,8	-0,1
Matematiker/naturvetare	-2,5	+1,8	+0,5	-6,7
Läkare	+0,2	+0,8	+0,3	+2,4
Civilingenjör	-0,4	+0,3	-0,3	+2,3
Tandläkare	+3,7	+2,8	+1,3	+18,3
Religionsvetare	+0,6	+2,0	+0,8	+1,9
Jurister	+1,5	+4,4	+2,7	+3,2

Vi ska därefter undersöka hur inkomstutvecklingen har varit för humanister och först se på dem som har grundexamen. Se tabell 17. Antalet med humanistisk grundexamen ökade mycket kraftigt mellan 1998 och 2008, mer än någon annan grupp. Den enda av här redovisade examensinriktningar där antalet individer minskade är tandläkarna, för vilka antalet minskade med knappt 9 procent. Inkomstutvecklingen har varit relativt svag för humanisterna, mellan 27,4 och 34,8 procent för de fyra demografiska grupper som vi redovisar. Det kan jämföras med konsumentprisindex som steg med 16,9 procent under perioden. De reala årsinkomsterna steg alltså endast med någon procent om året mellan 1998 och 2008. Två grupper med än lägre inkomstökningstakt än humanisterna är samhällsvetare andra än psykologer, socionomer och ekonomer samt matematiker/naturvetare. Den enda gruppen med sjunkande antal med årsarbetsinkomst,

tandläkarna, uppvisar den klart största inkomstökningen av alla här redovisade examensinriktningar.

Tabell 17. Procentuell förändring av årsinkomster och antal personer mellan 1998 och 2008 av personer 64 år och yngre med akademisk grundexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Förändring av årsinkomst (%)				Förändring av antalet individer (%)
	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands	
Humanister	34,8	33,2	33,8	27,4	60,5
Ekonomer	49,2	60,0	49,7	31,5	53,0
Psykologer	37,7	41,3	38,9	53,1	22,8
Socionomer	32,9	40,4	36,3	38,5	22,9
Samhällsvetare (ej ekonomer, psykologer, socionomer)	13,5	31,8	16,7	19,9	26,7
Matematiker/naturvetare	26,4	35,7	26,2	21,1	21,7
Läkare	52,7	51,6	49,2	67,5	26,2
Civilingenjör	41,4	49,2	40,1	43,0	40,1
Tandläkare	63,2	67,4	62,4	86,1	-8,8
Religionsvetare	41,2	48,0	41,3	34,9	15,9
Jurister	45,3	59,2	44,7	34,7	35,7

Anm. Endast de som har någon inkomst ingår i beräkningarna.

I nästa steg ser vi på motsvarande utveckling i årsinkomster för dem med doktorsexamen med olika inriktningar. Antalet individer har ökat för alla inriktningar utom för odontologer, för vilka antalet minskade med 10 procent mellan 1998 och 2008. Antalet med humanistisk doktorsexamen ökade med nästan 48 procent. För flera andra grupper är dock ökningen procentuellt sett än större.

Vad gäller inkomstutvecklingen så är den av ungefär samma storlek för humanister som för flera andra grupper. Den är dock högre framför allt för matematiker/naturvetare, medicinare och allra mest odontologer – gruppen som var den som ökade minst i antal procentuellt sett.

Tabell 18. Procentuell förändring i årsinkomster och antal personer mellan 1998 och 2008 av personer 64 år och yngre med akademisk doktorsexamen avlagd i Sverige

Inriktning	Förändring av årsinkomst (%)				Förändring av antalet individer (%)
	Män	Kvinnor	Född i Sverige	Född utomlands	
Humaniora	25,3	22,8	22,0	33,4	47,8
Beteendevetenskap	28,4	30,5	26,2	37,7	62,7
Samhällsvetenskap (ej beteendevetenskap)	28,2	27,5	22,6	36,8	81,1
Matematik/naturvetenskap	37,2	36,8	34,2	37,8	46,6
Medicin	41,3	30,4	30,9	38,0	45,2
Odontologi	49,0	54,3	45,7	48,3	16,5
Teknologi	29,9	37,2	28,2	34,3	90,0
Juridik	26,9	17,6	19,4	50,9	67,0
Teologi	29,8	46,9	30,6	20,6	62,9

Anm. Endast de som har någon inkomst från arbete ingår i beräkningarna.

7. Humanisterna – en grupp med problem på arbetsmarknaden

Antalet som har en examen i humanistiska ämnen på grundnivån eller forskarutbildningsnivån ökade markant i Sverige under det senaste decenniet. Det har skett samtidigt som humanisternas ställning på arbetsmarknaden har försämrats jämfört med läget för dem som har andra examensinriktningar. Den genomsnittliga årsinkomsten för humanister är låg oavsett examensnivå och den ekonomiska avkastningen av utbildning är alltså låg. Orsaken till att så många trots det söker sig till humanistisk utbildning kan dels vara att det varit relativt lätt att få en sådan utbildningsplats, men också att många vill ha den typ av yrken som humanistisk utbildning leder till. Vi finner dock att många med humanistisk utbildning inte har sådana ”humanistiska” arbeten. Merparten som har en humanistisk examen är kvinnor (c. 70 procent). Kvinnorna har än lägre årsinkomster än männen och de som är utrikes födda (men med examen från Sverige) lägre inkomster än dem som är födda i Sverige. Om det finns en önskan att stärka humanisternas relativa ställning på arbetsmarknaden så är en möjlighet att öka antalet utbildningsplatser inom andra områden och minska dem inom humaniora.

Appendixtabeller

Appendixtabell 1. Årsinkomster för grupper med grundexamen med olika inriktning.
Beroende variabel logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	1,507	0,007	215,617
Ålder	0,093	0,000	321,677
Ålder ²	-0,001	0,000	-329,255
Kvinna	-0,102	0,001	-127,679
Utrikes född	-0,053	0,001	-36,317
Barn0_6	-0,044	0,001	-47,898
Barn7_17	-0,043	0,001	-47,407
Religionsvetare	0,074	0,006	12,017
Samhällsvetare	0,112	0,004	25,911
Psykologer	0,140	0,006	25,322
Ekonomer	0,218	0,004	52,939
Jurister	0,233	0,004	53,058
Matematiker/naturvetare	0,074	0,005	16,276
Civilingenjörer	0,270	0,004	65,119
Läkare	0,396	0,005	86,664
Tandläkare	0,214	0,006	38,661
Socionomer	0,110	0,004	25,460
Övriga	0,084	0,004	21,205
Antal observationer		867 615	
R ² (adj)		0,196	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk grundexamen, män, födda i Sverige, har ej barn 0-6, har ej barn 7-17

Appendixtabell 2. Årsinkomster för grupper med doktorsexamen med olika inriktning.
Beroende variabel logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	-0,164	0,046	-3,545
Ålder	0,161	0,002	84,500
Ålder ²	-0,002	0,000	-87,556
Kvinna	-0,089	0,004	-20,422
Barn0_6	-0,014	0,005	-2,635
Barn7_17	-0,032	0,005	-6,628
Utrikes född	-0,085	0,006	-14,614
Beteendevetare	0,106	0,012	9,149
Samhällsvetare/ekonomier	0,085	0,008	9,999
Matematiker/naturvetare	0,097	0,007	14,131
Medicin	0,257	0,007	34,852
Odontologi	0,229	0,015	14,862
Teknologi	0,170	0,008	22,011
Juridik	0,151	0,022	6,762
Teologi	-0,056	0,021	-2,712
Övriga	0,095	0,011	8,483
Antal observationer		40 713	
R ² (adj)		0,219	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk doktorsexamen, män, födda i Sverige, har ej barn 0-6, har ej barn 7-17

Appendixtabell 3. Årsinkomster för humanister med grundexamen eller doktorsexamen.
Beroende variabel logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	1,196	0,037	32,142
Ålder	0,101	0,002	57,343
Ålder ²	-0,001	0,000	-56,846
Kvinna	0,013	0,006	2,105
Utrikes född	-0,104	0,009	-11,965
Barn0_6	0,043	0,011	3,980
Barn7_17	0,086	0,011	8,159
Doktorsexamen	0,038	0,009	4,469
Kvinna_Barn0_6	-0,062	0,013	-4,924
Kvinna_Barn7_17	-0,123	0,012	-9,922
Antal observationer		33 708	
R ² (adj)		0,115	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk grundexamen, män, födda i Sverige, har ej barn 0-6, har ej barn 7-17

Appendixtabell 4. Årsinkomster för humanister med grundexamen. Beroende variabel
logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	1,242	0,041	30,399
Ålder	0,092	0,002	48,353
Ålder ²	-0,001	0,000	-46,983
Kvinna	0,021	0,007	3,271
Barn0_6	0,065	0,011	5,791
Barn7_17	0,089	0,011	8,073
Kvinna_Barn0_6	-0,072	0,013	-5,558
Kvinna_Barn7_17	-0,118	0,013	-9,172
Utrikes född	-0,114	0,009	-12,455
Privat sektor	0,049	0,005	9,692
Uppsala universitet	0,001	0,010	0,074
Lunds universitet	0,008	0,011	0,792
Göteborgs universitet	0,085	0,009	8,988
Umeå universitet	0,048	0,013	3,659
Södertörn	0,036	0,016	2,182
Övriga	0,106	0,007	14,252
Bosatt i Stockholm	0,106	0,006	17,790
Antal observationer		30 241	
R ² (adj)		0,118	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk grundexamen från Stockholms universitet, män, födda i Sverige, har ej barn 0-6, har ej barn 7-17, ej bosatt i Stockholm

Appendixtabell 5. Årsinkomster för humanister med doktorsexamen. Beroende variabel
logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	-1,268	0,232	-5,455
Ålder	0,207	0,009	22,446
Ålder ²	-0,002	0,000	-23,935
Kvinna	-0,088	0,023	-3,870
Barn0_6	0,032	0,035	0,908
Barn7_17	-0,015	0,031	-0,487
Kvinna_Barn0_6	-0,008	0,049	-0,174
Kvinna_Barn7_17	-0,002	0,044	-0,037
Utrikes född	-0,047	0,026	-1,763
Privat sektor	-0,365	0,031	-11,613
Uppsala universitet	-0,043	0,031	-1,407
Lunds universitet	-0,043	0,035	-1,246
Göteborgs universitet	-0,041	0,034	-1,186
Umeå universitet	-0,053	0,043	-1,233
Övriga	0,033	0,060	0,558
Bosatt i Stockholm	-0,018	0,027	-0,696
Antal observationer		3 207	
R ² (adj)		0,255	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk doktorsexamen från Stockholms universitet, män, födda i Sverige, har ej barn 0-6, har ej barn 7-17, ej bosatt i Stockholm

Appendixtabell 6. Årsinkomster för dem med olika födelseland och grundexamen inom humaniora. Beroende variabel logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	1,444	0,036	40,386
Ålder	0,090	0,002	53,263
Ålder ²	-0,001	0,000	-51,629
Kvinna	-0,023	0,005	-4,330
Finland	-0,049	0,020	-2,517
Norden utom Finland	-0,099	0,034	-2,897
Västeuropa utom Norden	-0,123	0,021	-5,747
Sydeuropa	-0,067	0,055	-1,228
Öst- och Centraleuropa	-0,103	0,025	-4,125
EU			
Övrigt Östeuropa	-0,113	0,038	-2,964
Övriga utom Europa	-0,172	0,015	-11,123
Antal observationer		30 241	
R ² (adj)		0,095	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk grundexamen, män, födda i Sverige

Appendixtabell 7. Årsinkomster för dem med grundexamen inom humaniora och ålder vid senaste invandring. Beroende variabel logaritmerad årsinkomst

Variabler	Koefficientvärde	Standardfel	t-värde
Konstant	1,419	0,036	39,731
Ålder	0,091	0,002	53,907
Ålder ²	-0,001	0,000	-52,149
Kvinna	-0,020	0,005	-3,768
Invandrat före skolåldern, 0-6 år	-0,043	0,017	-2,550
Invandrat i åldern 7-15 år	-0,050	0,020	-2,532
Invandrat i gymnasieåldern, 16-19 år	-0,066	0,028	-2,340
Invandrat 20 år och äldre	-0,123	0,009	-14,122
Antal observationer		30 241	
R ² (adj)		0,096	

Anm. Jämförelsekategori: individer med humanistisk grundexamen, män, födda i Sverige

Appendix

Indelningen av de olika utbildningsinriktningarna för akademiska studier på grundnivå bygger på Svensk utbildningsnomenklatur (Sun2000). Ämnesindelningen på forskarnivå baseras på SCB:s kod för Nationellt forskningsämne. Nedan redovisas grupperna för varje utbildningsinriktning och ämnena inom varje forskningsinriktning.

GRUNDNIVÅ

Ekonomer:

314z	Nationalekonomi och ekonomisk historia
340abx	Ekonomutbildning/företagsekonomi, Handel och administration, Annan bred utbildning i företagsekonomi, handel och administration
342z	Marknadsföring
343z	Bank, försäkring och finansiering
344z	Redovisning och beskattning
345abcx	Ledarskap, organisation och styrning, Administration och förvaltning, Personaladministration, Annan utbildning i ledning och administration
349z	Företagsekonomi, handel och administration, övrig ospec. utbildning

Psykologer:

311a	Psykologutbildning
------	--------------------

Socionomer:

762def	Socionomutbildning, Socionomutbildning- äldre/handikappade, Socionomutbildning- socialpedagogisk behandling
--------	---

Samhällsvetare (andra än ekonomer, psykologer och socionomer):

310abx	Beteendevetenskap (allmän utbildning), Samhällsvetenskap (allmän utbildning), Annan bred utbildning i samhälls- och beteendevetenskap
312abcx	Sociologi, Socialantropologi och etnologi, Kultur- och samhällsgeografi, Annan bred utbildning i sociologi, etnologi och kulturgeografi
313z	Statsvetenskap
319z	Samhälls- och beteendevetenskap (övrig/ospec. inriktning)
320z	Journalistik och information (allmän utbildning)
321abx	Journalistik, Medie- och kommunikationsvetenskap, Annan bred utbildning i journalistik och medievetenskap

322abx	Biblioteksutbildning/biblioteks- och informationsvetenskap, Dokumentations- och informationsvetenskap, Annan utbildning i biblioteks- och dokumentationsvetenskap
329z	Journalistik och information (övrig/ospec. utbildning)

Humanister

Arkeologifämnen, Estetiska ämnen, Filosofiämnen, Finsk-ugriska språk, Historieämnen, Historiska kulturer, Historisk-filosofiska ämnen ospec., Humaniora och teologi, Klassiska språk, Lingvistikämnen, Nordiska språk, Teckenspråk, Övrig humaniora och religionsvetenskap, Övriga germanska språk, Övriga språk, Romanska språk, Slaviska språk, Språkvetenskap ospec.,

Matematiker/naturvetare:

420z	Biologi och miljövetenskap (allmän utbildning)
421abx	Biologi, Biokemi, toxikologi, farmakologi, nutrition, Annan utbildning i biologi och biokemi
422z	Miljövetenskap
429z	Biologi och miljövetenskap (övrig/ospec. utbildning)
440z	Fysik, kemi och geovetenskap (allmän utbildning)
441z	Fysik
442z	Kemi
443z	Geovetenskap och naturgeografi
449z	Fysik, kemi och geovetenskap (övrig/ospec. utbildning)
460z	Matematik och naturvetenskap (allmän utbildning)
461z	Matematik
462z	Statistik
469z	Matematik/naturvetenskap (övrig/ospec. utbildning)

Läkare:

721abcdefghjix	Läkarutbildning, Läkarutbildning- inklusive fullgjord AT, Läkarutbildning- specialistkompetens inom kirurgi och övriga opererande specialiteter, Läkarutbildning- specialistkompetens inom invärtes medicin, Läkarutbildning- specialistkompetens inom barnmedicin, Läkarutbildning- specialistkompetens inom geriatrik, Läkarutbildning- specialistkompetens inom allmän medicin, Läkarutbildning- specialistkompetens inom psykiatri, Läkarutbildning- specialistkompetens inom radiologi, Läkarutbildning- kliniska laboratoriespecialiteter, Läkarutbildning- annan specialistkompetens
----------------	---

Civilingenjör:

520a	Civilingenjörutbildning- generell teknik och teknisk fysik
521a	Civilingenjörutbildning- maskinteknik

522a	Civilingenjörsutbildning- energi och elektroteknik
523a	Civilingenjörsutbildning- elektronik, datateknik och automation
524a	Civilingenjörsutbildning- kemiteknik och bioteknik
525a	Civilingenjörsutbildning- fordons- och farkostteknik
526a	Civilingenjörsutbildning- industriell ekonomi/organisation
529a	Civilingenjörsutbildning- övrig/ospec. inriktning
540a	Civilingenjörsutbildning- materialteknik
541a	Civilingenjörsutbildning- livsmedel
542a	Civilingenjörsutbildning- textilteknologi
543a	Civilingenjörsutbildning- trä, papper, glas/porslin, plast
544a	Civilingenjörsutbildning- berg- och materialteknik
580a	Civilingenjörsutbildning- bred mot byggande (bl.a. lantmäteri)
581a	Civilingenjörsutbildning- samhällsbyggnad, samhällsmiljö
582a	Civilingenjörsutbildning- byggnadsteknik

Tandläkare:

724a	Tandläkarutbildning
------	---------------------

Religionsvetare:

221abx	Teologie kandidatutbildning/motsvarande, Pastors-, missionärs- och diakonutbildning, Annan utbildning i religion
--------	--

Jurister:

380abx	Juristutbildning (juris kandidat/motsvarande), Juristutbildning inkl. fullgjord tingsmeritering, Annan utbildning i juridik och rättsvetenskap
--------	--

FORSKARNIVÅ

Humanister:

Arkeologiämnen, Estetiska ämnen, Filosofiämnen, Finsk-ugriska språk, Historieämnen, Historiska kulturer, Historisk-filosofiska ämnen ospec., Humaniora och teologi, Klassiska språk, Lingvistikämnen, Nordiska språk, Teckenspråk, Övrig humaniora och religionsvetenskap, Övriga germanska språk, Övriga språk, Romanska språk, Slaviska språk, Språkvetenskap ospec.

Beteendevetare:

Pedagogik, Pedagogiskt arbete, Psykologi, Undervisning

Samhällsvetare (ej beteendevetare):

Biblioteks- och informationsvetenskap, Demografi, Etnologi Företagsekonomi, Genus, Informatik, data- och systemvetenskap, Juridik och samhällsvetenskap, Kommunikation

mellan människor, Kriminologi, Kulturgeografi, ekonomisk geografi, Nationalekonomi
Socialantropologi/etnografi, Socialvetenskap ospec., Sociologi, Statistik, Statistik, data-
och systemvetenskap ospec., Statsvetenskap, Övrig samhällsvetenskap

Matematiker/naturvetare:

Algebra, geometri och analys, Analytisk kemi, Astronomi och astrofysik, Atmosfärs-
och hydrosfärvetenskap, Atom- och molekylfysik, Biokemi, Biokemi och klinisk kemi,
Biologisk beroendeforskning, Biomaterial, Cell- och molekylärbiologi, Cellbiologi,
Cellbiologi och genomforskning, Elektrofysik, Elementarpartikelfysik, Endogen
geovetenskap, Exogen geovetenskap, Farmaceutisk biokemi, Fysikalisk kemi, Fysiologi,
Fysiologi och farmakologi ospec., Fysiologi och näringslära, Geokosmofysik och
plasmafysik, Kärnfysik, Kemi, Kondenserade materiens fysik, Mikrobiologi,
Mikrobiologi och immunologi, Miljökemi, Molekylär biofysik, Naturvetenskap,
Oorganisk kemi, Oral mikrobiologi, Organisk kemi, Organismbiologi, Övrig biologi,
Övrig fysik, Övrig geovetenskap, Övrig kemi, Övrig matematik, Statistik, Teoretisk
kemi, Terrestrisk, limnisk och marin ekologi, Tillämpad matematik

Medicine dr:

Anestesiologi och intensivvård, Arbetsterapi, Dermatologi och venereologi,
Folkhälsomedicinska forskningsområden, Genetisk forskning, Hälso- och sjukvård i
samhället, Immunologi, Infektionssjukdomar, Kirurgi, Kirurgi ospec., Kirurgisk
forskning, Medicin, Medicinsk laborietvetenskap, Medicinsk teknik, Obstetrik och
gynekologi, Obstetrik och kvinnosjukdomar, Oftalmologi, Omvårdnad, Onkologi,
Otorhinolaryngologi, Patologi, Psykiatri, Radiologisk forskning, Samhällsfarmaci
Sjukgymnastik/fysioterapi, Socialmedicin ospec., Toxikologi

Odontologie dr:

Cariologi, Endodonti, Medicin och odontologi, Morfologi, Odontologisk
beteendevetenskap, Oral patologi och rättsodontologi, Oral protetik, Ortodonti, Övrig
odontologi, Parodontologi, Pedodonti

Teknologie dr:

All annan teknikvetenskap, Arkitektur och bebyggelsevård Bildanalys, Bioteknik,
Byggnadsteknik, Byggproduktionsteknik, Datavetenskap, Dator teknik, Elektronik,
Elektronisk mät- och apparat teknik, Elektroteknik, Elkraftteknik, Farkostteknik, Fotonik,
Fysisk planläggning, Geoteknik och gruvteknik, Industriell organisation, administration
och ekonomi, Kemisk process- och produktionsteknik, Konstruktionsmaterial,
Konstruktionsteknik, Lantmäteri, Livsmedelsteknik, Mekanisk och termisk energiteknik,
Mekanisk tillverkningsteknik, Metallurgisk process- och produktionsteknik, Miljöteknik,
Produktion och arbetsvetenskap, Reglerteknik, Rymdteknik, Signalbehandling,
Strömmingsmekanik, Systemteknik, Teknik, Teknisk fysik, Telekommunikation,
Vattenteknik, Ytbehandlingsteknik, Övrig bearbetning/sammanfogning, Övrig
elektroteknik, elektronik och fotonik, Övrig industriell teknik och ekonomi, Övrig
informationsteknik, Övrig kemiteknik, Övrig samhällsbyggnadsteknik och arkitektur,
Övrig teknisk materialvetenskap, Övrig teknisk mekanik

Sammanfattning

Antalet som har en examen i humanistiska ämnen på grundnivån eller forskarutbildningsnivån ökade markant i Sverige under det senaste decenniet. Det har skett samtidigt som humanisternas ställning på arbetsmarknaden har försämrats jämfört med läget för dem som har andra examensinriktningar. Den genomsnittliga årsinkomsten för humanister är låg oavsett examensnivå och den ekonomiska avkastningen av utbildning är alltså låg. Orsaken till att så många trots det söker sig till humanistisk utbildning kan dels vara att det varit relativt lätt att få en sådan utbildningsplats, men också att många vill ha den typ av yrken som humanistisk utbildning leder till. Vi finner dock att många med humanistisk utbildning inte har sådana "humanistiska" arbeten. Merparten som har en humanistisk examen är kvinnor (c. 70 procent). Kvinnorna har än lägre årsinkomster än männen och de som är utrikes födda (men med examen från Sverige) lägre inkomster än dem som är födda i Sverige. Om det finns en önskan att stärka humanisternas relativa ställning på arbetsmarknaden så är en möjlighet att öka antalet utbildningsplatser inom andra områden och minska dem inom humaniora.

Summary

The number of people who have degrees in humanities in Sweden rose markedly during the last decade both among those with PhD's and those with lower degrees. This happened at the same time as the labour market situation for those with such degrees deteriorated compared to those with degrees in other fields. The average yearly labour income is low for all levels of degrees in the humanities and the economic reward from education in humanities is therefore low. An explanation to why so many still choose studies in the humanities in spite of that may be that it is rather easy to gain entrance to this field of study compared to studies for example in medicine. Another explanation may be that many prefer the types of jobs that education in the humanities are expected to lead to. We find, however, that many are in other jobs – they are over-qualified. The majority of those with a basic degree in humanities are women, c. 70 percent. Women have even lower incomes than men among those with degrees in humanities, and those who were born abroad (but with degrees from Sweden) have lower incomes than those who were born in Sweden. The low incomes of those with degrees in humanities are not a short-term phenomenon. A method to increase the relative incomes of those in humanities is to expand the number of slots in education in other disciplines and reduce those in humanities.

Referenser

- Barone, Carlo & Luis Ortiz (2010), "Overeducation among European university graduates: A comparative analysis of its incidence and the importance of higher education differentiation", Department of Political & Social Sciences, Universitat Pompeu Fabra, DemoSoc Working Paper No. 33
- Barrett, Alan, Séamus McGuinness & Martin O'Brien (2011), "The immigrant earnings disadvantage across the earnings and skills distributions: The case of immigrants from the EU's new member states", *British Journal of Industrial Relations* (under utgivning)
- Battu, Harminder & Peter J. Sloane (2002), "To what extent are ethnic minorities in Britain over-educated?" *International Journal of Manpower*, Vol. 23(3), s. 192–208
- Bergström, Tommy (2011), "Lönestatistik september 2010", *Universitetsläraren*, nr. 2, s. 13–16
- Casey, Bernhard H. (2009), "The economic contribution of PhDs", *Journal of Higher Education Policy and Management*, Vol. 31 (3), s. 219–227
- Chevalier, Arnaud & Joanne Lindley (2009), "Overeducation and the skills of UK graduates", *Journal of Royal Statistical Society*, Vol. 172 (2), s. 307–377
- Chiswick, Barry R. & Paul W. Miller (2008), "Why is the payoff to schooling smaller for immigrants?" *Labour Economics*, Vol. 15(6), s. 1317–1340
- Chiswick, Barry R. & Paul W. Miller (2010), "Educational mismatch: Are high-skilled immigrants really working at high-skilled jobs, and what price do they pay if they are not" i Barry R. Chiswick (red.), *High Skilled Immigration in Global Labor Market*, Washington DC: American Enterprise Institute
- Dahlstedt, Inge (under utgivning), "Occupational match. Over- and undereducation among immigrants in the Swedish labor market", *International Migration & Integration*, Vol.
- Daly, Mary C., Felix Büchel & Greg J. Duncan (2000), "Premiums and penalties for surplus and deficit education. Evidence from the United States and Germany", *Economics of Education Review*, Vol. 19, s. 169–178
- Dolton, Peter & Anna Vignoles (2000), "The incidence and effects of overeducation in the U.K. graduate labour market", *Economics of Education Review*, Vol. 19, s. 179–198
- Green, Colin, Parvinder Kler & Gareth Leeves (2007), "Immigrant overeducation: Evidence from recent arrivals in Australia", *Economics of Education Review*, Vol. 26(4), s. 420–432
- Green, Francis & Yu Zhu (2010), "Overqualification, job dissatisfaction, and increasing dispersion in the returns to graduate education", *Oxford Economic Papers*, Vol. 62, s. 740–763
- Groot, Wim & Henriette van den Brink (2000), "Overeducation in the labour market: a meta analysis", *Economics of Education Review*, Vol. 19(2), s. 149–158
- Hartog, Joop (2000), "Over-education and earnings. Where are we, where should we go?", *Economics of Education Review*, Vol. 19(2), s. 131–147
- Högskoleverket (2009), "Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden. Ett planeringsunderlag inför läsåret 2009/10", Rapport 2009:5 R

- Högskoleverket (2010a), "Doktorsexaminerades etablering på arbetsmarknaden", Rapport 2010:21 R
- Högskoleverket (2010b), "Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden. Ett planeringsunderlag inför läsåret 2010/11", Rapport 2010:1 R
- Högskoleverket (2010c), "Orsaker till studieavbrott", Rapport 2010:23 R
- Kler, Parvinder (2006), "Graduate overeducation and its effects among recently arrived immigrants to Australia. A longitudinal survey", *International Migration*, Vol. 44(5), s. 93–122
- Korpi, Tomas & Michael Tåhlin (2009), "Education mismatch, wages, and wage growth: Overeducation in Sweden, 1974–2000", *Labour Economics*, Vol. 16, s. 183–193
- Kurtén Lindberg, Birgitta (2000), "Lärare eller proletariat? Humaniora", *Svenska Dagbladet*, 2000–10–12
- Lenton, Pamela (2011), "Overeducation across British regions", *Regional Economics* (under utgivning)
- Leuven, Edwin & Hessel Oosterbeek (2011), "Overeducation and mismatch in the labor market", IZA Discussion Paper No. 5523
- Lindley, Jo & Pam Lenton (2006), "The overeducation of U.K. immigrants: Evidence from the labour force survey", Sheffield Economic Research Paper Series, SERP Number: 2006001
- Machin, Stephen & Sandra McNally (2007), "Tertiary education systems and labour markets", a paper commissioned by the Education and Training Policy Division, OECD, for the Thematic Review of Tertiary Education
- Mangset, Per, Mari Torvik Heian & Knut Løyland (2010), "For mange fattige kunstnere?", *Nytt Norsk Tidsskrift*, Vol. 27, s. 389–400
- McGuinness, Séamus (2006), "Overeducation in the labour market", *Journal of Economic Surveys*, Vol. 20(3), s. 387–418
- McGuinness, Séamus & Peter J. Sloane (2011), "Labour market mismatch among UK graduates: An analysis using REFLEX data", *Economics of Education Review*, Vol. 30, s. 130–145
- Nielsen, Chantal Pohl (2011), "Immigrant over-education: evidence from Denmark", *Journal of Population Economics*, Vol. 24, s. 499–520
- Piracha, Matloob, Massimiliano Tani & Florin Vadean (2010), "Immigrant over- and under-education: The role of home country labour market experience", CEIS Tor Vergata, Research Paper Series, Vol. 8, Issue 6, No. 175
- Ryan, Chris & Mathias Sinning (2011), "Skill (mis-)matches and over-education of younger workers", National Center for Vocational Education, Adelaide
- Ryd, Olof & Gunnar Österberg (1971), "En empirisk studie av anpassningsmekanismer på arbetsmarknaden för personer med högre utbildning" i SOU 1971:62, *Högre utbildning och arbetsmarknad*
- Saco (2010), "Framtidsutsikter. Arbetsmarknaden för akademikeryrken år 2015", Stockholm: Saco
- SCB (1998), "SSYK 96; Standard för svensk yrkesklassificering 1996", Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik, 1998:3

- SCB (2009), "Högutbildades arbetsmarknad – arbete inom examensområdet tre år efter examen", Tema: Utbildning, Temarapport 2009:5
- Saunders, Clara & Mark Addis (2010), "What is the value of a humanities degree?"
Higher Education Careers Services Unit
- Silles, Mary & Peter Dolton (2002), "The effects of over-education on earnings in the graduate labour market", Oxford University, Department of Economics Discussion Paper Series, No. 126
- The Economist* (2010), "Doctoral degrees: The disposable academic. Why doing a PhD is often a waste of time", December 16
- Wadensjö, Eskil (1991), "Högre utbildning och inkomster", i Eskil Wadensjö (red.), *Arbetskraft, arbetsmarknad och produktivitet*, Expertrapport nr 4 till Produktivitetsdelegationen, Stockholm: Allmänna förlaget
- Wald, Steven & Tony Fang (2008), "Overeducated immigrants in the Canadian labour market: Evidence from the workplace and employee survey", *Canadian Public Policy*, Vol. 34(4), s. 457–479
- Verhaest, Dieter & Rolf van den Velden (2010), "Cross-country differences in graduate overeducation and its persistence", Maastricht University, ROA-RM-2010/7
- Åberg, Rune (2003), "Unemployment persistency, over-education and the employment chances of the less educated", *European Sociological Review*, Vol. 19(2), s. 199–216